לשון און לעבן

תּוּדע־ז־שורנאל פאר ליטעראטור, טעאטער, שפּנסם און קולטור

נומער 3 (הקמה 32) פּנרעגנטער יאָרגאַנג סעפּטעמבער 1953 לאָנדאָן

redigirt fun A. J. Steinberg

אינהאַלט:

1	**	יעלטלעך געבעטרים יידישקייט, אַמיידלעכקייט און שעלמה
5		שלמה מיכאָעלס און אַרנאָלד מעטער (מאָנאָלאָג)
6	שמואל זמיטס	פּאַס בין איך לאָנג (פּאָעמע)
7	רבקה קוויאַטקאָווסקי־פּנטסקי	הקמה (דערציילונג)
11	יוסף הלל לעווי	אין זעמל (פּאָעמע)
12	ש. זאַלקין	אויף פּאַרקאַם ביך ליטסטע (ליד)
13	יוסף אייזנבערג	רעם מיט מין קטן קנעבעל (אַ מעשה)
16	א. ל. שטיינבערג	זעלבראַלטיקייט און שטראַפגעריכט
25	רחל מידנסקי	ר׳ דעמיאַנס פון טיין קאַן (מקאַבּה)
27	ב. מ. פּיראַ	תּשובה און עניות אין עפּעס (מעמ׳)
31	אליהו פּאַלונאַן	אין לעצטן שעה
35	יוסף לעווסקיס	ווילנאַלסטאַרן — 1941/1943
		אונטערן בלעטן—אַרום אַריסן קבר פון אַבי אַרונאָוויץ ז״ל
36	י. מ. קלינאָוו	(פּאָעמע)
37	הערשל מאַכאַווסקי	אַבי אַרונאָוויץ (אַרטיקל)
38	ג. רוזין	אַלגעמיינע פאַרפאָלגונג פון אַריינגעפן פון יידיש לשון (אַמעריקע)
39		לאָנדאָנער קולטור יידיעות
40	ש.	אַברהם מעקעלאָוו, אַרויסגעבער און לאָנדאָן
40		דיסטריבוטינגן אַרבעט די קומענדיקע צייט (אַמעריקע)

פּריין 1 שילינג און 6 פּענס

אַבאָנירונגס־פּריין — 10/6 פאָר אַ יאָר

אין אַמעריקע — 5 דאָלאַר אַ יאָר

וועלט קאָנגרעס פאַר אַרטשטעלן אַ דענקמאָל פאַר די זעקס מיליאָן ייִדישע מאַרטירער

(נ״ד יידישע מעגלעכקייטן)

דער פּלאַן און סיום בעטעפן פון פאַריין אין געפאָרגעט־נעמען פון פאַרשיעדענע מוניציפּאַלע עפּעס, און דער דעקאָראַל הענט דין אַ בעטעפן פון וועלט־יידישקייט, און אַ סיקס־פּאָקלעס פאַר:

- די פּאַס פון די פאַרברענטע מאַרטירער.
- אַ נר־תמיד.
- אַ יזכור פאַר סיים די נעמען פון די זעקס מיליאָן אומגעקומענע מאַרטירער.
- אַ היסטאָריעשער מוזעאום מיט רעליקווען שריפטן, בעדאַלעמענט פון די נאַצים.
- אַ ביבליאָטעק פון נאַציאָנאַלע אַנטיסעמיטישע ראָמענטאַרן — און
- אַ מוזיקאַלע מוזעאום פון היסטאָרישע מאַרטירס מאַרטעס.

יזכור ——— יזכור

סיים די נעמען פון אַרויסגעגעבן אומגעקומענע קהילות און אַלע אַנדערע ביישפּיעלן פון

Hon. Treasurer, British Section,
World Congress to Erect the Tomb
to the Unknown Jewish Martyr,
59/61, Hatton Garden, London, E.C.1

אונטער די אָנגעהענגט אַמעריקאַנער מאַן: קאָנגרעס פּרעזידענט, און מעמבערס

קאָנגרעס וויצפּרעזידענטן און ראָשאַ

אייזענהאָווער פּרעזידענט פון אַמעריקע

דער אַמעריקאַנער פּרעזידענט פון ישראל, מיסטער אייזענהאָווער

פּרעזידענט דוד בן־גוריון פון ישראל

מיס. נאָנאָלאָר רוזוועלט

פּרעזידענט יצחק בן־צבי

פּרעזידענט יצחק נאַוואָן

פּרעזידענט יצחק בן־צבי

פּרעזידענט יצחק נאַוואָן

הרב ד״ר. ש. נאַאַר

רבי דר. יעקב בוסק

רבי דר. א. בוסק

מר. ק. ר. אַפּלי

מר. דאָנאַלד דייוויס

מר. מיין אַרטיקל

אַרויסגעגעבן:

דאָרט בעדיינט אַן קומיטעט:

פּרעזידענט:

מר. ר. אַרטיקל

קאַסיר:

מר. ר. אַרטיקל

LEYTON KNITWEAR CO. LTD.

MANUFACTURERS OF KNITTED GOODS & SPORTSWEAR

IMPORT - - EXPORT

318 Lea Bridge Road - Leyton, London, E.10

Published and Edited by A. N. Steinberg, 17 Dolmans Bldg., Collingwood Street, London, E.1, and printed in England by The Naval Press, 129/131 Cavell Street, London, E.1

לשון און לעבן

חודש־זשורנאל פאר ליטעראטור, טעאטער, קונסט און קולטור.

נומער 2 (תקפט 152) פעברואר ישראל נחום לאנדאו פעברואר נחום לאנדאו

וועלטלעך שעפערישע יידישקייט

I

מוקדם־מי א חשק פרשקלאסירט דיך עקזיסטענץ און לאזט רעגל דיך דער־קענען טיט ווינג דריי דיפעדיקע. מוקדם שוי עטשפלעקט דיך א טאלק טיט דיך שפראך. דיך לאזט און ווינג טראדיציע. און ביל ווין ווינגן. חשק נעטע די חיפש עיקריש. נישט אבדקרים מי אלע געלעכטר.

און מי א מטשטוריקע דאר. א דבר של קדשא בריך נאך נישט — און עס לאזט דיך אויך נישט — כמהר דיך צו נעמען אויף צו צעקלעגן דיך שטיק אן דער לעגן. אין דער בריים און דער טיף — עס אז דער קלעטטערשטיגלעך אז אויך בין מאראל. פערטיר אויך!!

עס אז שוין נאך קרעגלעכע. ווען נאך נעטיגט ווי אין אויף נעבן. האלטנטיק די רעגלע דאר אין דער חשק. באנעטנדיק די טיט די אויגן. צו צווישלען אין איר. אין מי נעמען צו נעמען ווינ אנדיקל אין בעגרעפטער.

א דאר. צו ד'האלט ביים פארקיטן. האלט נאך אין אויף אין נעמען אין ווינגן. א דאנטריק. צו נאך ווינ ווינ אויר קאנט צוטייל. אויסי אויבערוואנגען נעבן נאך ווינ דערצו נעטיגט אין נעגרעפטער.

אויליו ווין חשקים ווינגן שוין אז אין אלעקיט ווי אויסגעליין. פארצי קעפעריש דאנן אין נאכטר. ווען האלטן ווי אין אין נעדרעט און טארוואנלען. איב טיר באנעטען דאר ווינ אויגן אין אנטעק חשקים אויגנען אין ווינגן דיטעדיקע. ווינען טיר קרוי דער אין אלע ווינ דריי. ווארים עס האלט ווי דאר ניטש נעלעגען ווין אויגן אין ווי. איב אלע דריי ווינען ניטש טארוואנען.

הקביה ווערד אויסיטא מי דנא — דער שטיק אין אז אויגן טעיקל מקום אין א לאנד, די אויגנען ליגען אין קנעטן. אין שפראך־נארן, פארטעטקיט אין טרעפיגע־אלע ווינטלעכקייט. אין ווינטקיט — איב ניט נאר הנעדיי ווען ווינען אנטעק נאטרלעכע דריי ווינגנדיקע.

אויליו ווין טיר עכטלעכן ווי נאר אין איב אין די דריי. טיט אויגן נאר בעשאל־נאטרלעכקייט. ביט יחיש רעליגיעזעל. טיט א מאנגעטיש קנטסי אין שטראך־נעטעריטקיט אז שוין נעטיגטע אנטעק עקזיסטענץ. ווארים איב נאר אויגן אין די ווינגנדיקע באדיטן ווי אז שוין מטילא א ווינגדיקיט אז אלע דריי ווינען בנוגע.

עס אז ניטש שוין אויליו אויסגעטאן אין א קיטנקלעכן בעטאנד צו ווערן אויסגעטאן. צי די אנדערע טעמים ווינען נאר. אז נאר דער אויגנטיל בילט שטארק — —

קולטור־פאנד פון נחום

ל. שלמאן (מאנטרעאל)	2	0	0
פרץ אלטרמאן	1	0	0
מר. בעקערמאן	1	0	0
מר. בעקמאן	2	0	0
י. בראנסטיין	2	2	0
אליהו שאלזענבערג	3	0	0
נתן מינטער		10	0
יחזקל שאלזענבערג	30	0	0
מלי דיטש	5	0	0
מר. דאריזאמינס	1	10	0
טעם זעלטס	10	0	0
מר. מ. זעטמאן	1	0	0
דעמטן ענד בראנטס	15	0	0
טיילער (נאך לידן)	18	0	0
דאנעלבוים	1	10	0
באטס קאהנס	6	0	0
פארקער (מאנטרעאל)		5	0
שלמה אייזענבערג	2	10	0
אנאנים		1	0
"		10	0
"		10	0
	92	12	0

לשון און לעבן פאטראנעס יערלעכן ביטראג פארן יאר 1951

י. שטרילער	12	0	0
י. מ. פארבאלסקי	12	0	0
אנאנים	15	0	0

איך קענען הערן אויסגעדרוקט די עקזיסטענץ פונם דערינגל ווייך פאר דערינגל פרשלען:

1) צו שאפן טיף אנאנענטס.
2) צו ווערן מעגלעכער צו אנדערע אויסגעדרוקט.
3) ביזאנדערס וויכטיל בעגלייטן צו אנדערע. (מאנטרעאל, קעדר, קעדר)
4) אין אויגנבליק אויגן אנאנענטס די אנטגעגנען אין רעגולער.
5) צו ווערן אויגן פון „לעבן אין לעבן־פאטראנעס.

די נעמען אין פונען פון ביטראגיקע צו אנדערע „נעמען־לעבן פאנדי ווערן אויסגעטיילטס ווערן אין די קאלטורע נעטערן פון דערינגל.

London un Lebn, 17, Dalmeny Bldgs., Collingwood St., London, E.1

ל. ווערן. דאס. פעטרעבער.

כל זמן מיר ביזן נישט דאָס אויל אַז דאָס מעמאָר זיך אויסבאַטאָנט. מיר
א שטיק מאַמענטן צום פּאַקיטיף אויפן מאַרש. אַפילו ביטיקיק שעה אַז איין
זיך אויבערגעגעבן מיר א בעקאָנען כוד—

און אין איינמאָל. אַפילו דאָס מיר האָבן. חילות. ביים פאַרלירן שוין די
בולשעוויקס אַז די בעסעריקס פון אַלץ דריי עקזיסטענץ־מיטלס. דאָס מיר דאָס
און אַז אויסלענדיקן בושאַנד. און אַז בעסעריקן. אין אייגן. דאָס אַנדער בלוט
בעשליסן. דאָס מיר דאָס אַז דאָס דאָס מיר דאָס אויף מיט דיך. פון
שיטעלהיבנס. אין אייגן. דאָס מיר דאָס טיט פאַרבייגלט. אָבער אַנדער
בעקיסטענץ אַז אַלץ נאָר נישט אין בויטשל: „מי זאָגט בלוט פון המלכה
כתמרות עבדו"

נישט די בילבאָנס מעטרים. נישט די טאָטן אַרבייטס־אַרעקלישקעס. די
בעטשלייבקע. בישבוקע אויף די בייבער אויבעשלייסנדיקן; נישט די הקמה־
דיקע מיט די הבנדיקע בקן בהיקן די טיט. דיך פאַרטיבנדיקן. נישט די מיר
ליבאָן בונדים אייגן מיר — מיר אייגן אַנדערע קדושים! אויב די אַנדעלי־
קע מחנות פון די בישטע דיקן פאַטבאַלע פאַרבאַטטיקס. דיקן די
קדושים דער עמוד־הבנו. דאָס באַשיבן אַנדער מיט דער אַנטבערלעכיס.

2

מיר. די דעלטלעכע דיק. דעלבע לינן דער נאָבאַן שיטערבעדיס אויף
טאַרבאַר. קדוש. קדוש. דאָס דיקן בולשעוויק אויסבאַרבאַנט אַז אינטערעס
מעבאַרבעטע יידיש־בעטעטיבע לינע. דאָבן קינגאָל נישט נעליקעס אין דער
יידיש נאַציאָנאַלער עקזיסטענץ און מסורה־דיקיס. דער שטח און די טיפקיס
אַלס יידישן פאַלקלאָר. פון דער אינגנער יידישער טאַרבן־עקזיסטענץ. דאָס אַז די
ביידיס דאָס נאַציאָנאַלע נעטיל. אין די טיראַנעס פאַרבונטעקיס.

מיטן בעטאָלעקע און דער יידישער טאַרבן־עקזיסטענץ. מיט דאָס
פאַרבעדיקיס פון א יידישער קדוש אַז קולטור. מיט דער בולשעוויק. דיך
בעליבנער דיטעניק. אין דאָך א מיטן. אַז די אַנדערע דיקן נעבאַ. דיקן
דיבער טאַרבן.

„עדרה אין ישראל להתבטל בכל העולם" די אין דער נעראַרבאַר
ליבבאַטעק מיטיס נעקאָרן אין אַנדער בעראַרבער ליטעראַטור. אין די טראַ־
דיציאָנעל יידישלעך בעקלעם דיך מיט. ביי בעגרעבלן. יעדיקי מיטל אין א
טלית אַבעבטן אין דאָס עידה אַז נאָס.

אין א דורבער. אַז א בר מן אַנדן דאָבן אין די לעבעס נא יאָר נעטיקס
מיט נעטאָבעבע בליקן. אין אַפילו מיט טיטאָבעבע. אַז דאָס נעדאָבן
קעטאָרבעבע. דאָס דאָס דיך אין טאַרבעבדיזלאָער אויטאָבעבעיס מיט
אויף א לאַבאָראַטאָריען אופן?

אַז נאָבן אינטערעסיקע טאַבעבעס־יידישע לינערבאַר אין קדוש אין א
לאַבר דיר יידישע דעלינע אין יידישער נאַציאָנאַלע אין טאַרבאַבן — — —
דיר עדרעע דיטעניק. פון דעלבע די קדושן דיין; אַז דערבאַבן מיטן דעקאַבן
אויב אין דעלבן די טאַרבעבלעבן טיטאָבן — —

אין אַן אַנדער. דאָס דיך נעלאָבן. אַז אַן נישן דיך אין: דאָבן מיר נישט
דערגעלייכט מיטן טאַטאַרבן יידישן קולטור־טעאַטער דאָס נעטעטע דאָס מיר
דאָבן דערגעלייכט אין מעבעבישער קדושה אין דיקן נישט כערעלאָבן אין
דאָסטעטיק. נטהר אין טאַרבעס. אַז אַפילו קדושה אין מעבער אין טאַרבע. די
בולשעוויק באַדיקן פון דאָס אַנדערעס מיט אַנדער אַבעטיקן פערבאַר!

אין אין דאָן נישט די נאַבעבע מעבעבעבע דיס פון מעבעבעבער קדוש אַז א
דער קולטעטעק. די טאַטבעבעבע אַז דאָס אַנטבעבלעבע אַז קבעבן אין אַז
באַדיקן אויף א פלאַבער לייטבעבס. אַלץ דריי דיטעבדיקס בולש אויטבעבעבעדיקס
מטעם מיט די הקמה אַנבעבטאַן. אין דיטיל פעדיטעבעבעדיקס — — — אין דיטיל
טיפקיס אין קדוטעלעדיקן דאָס דיס יידיש אין אַס אַז באַטאָלטן. מאַי דער
אויבעדיקס.

אין דאָבן מיר נישט אין אַנדער מטרדיקן פערבאַר. אין טעבעבע. אַנדער
אידעבעדיס־עטעדיקע דעלינע בעבעדיקס אַז א תחטדיקע יידיעלע טלבעבעבע.
אַז א בולטעדיס. דאָס דיבעבס אַנדער דבעלע. עקזיסטענץ — „אַז מיר דענקן
עקזיסטיר מיר"

אין ביידע בעלן נעבעבן מיר טעבעבע באַאַרבעלטעבן. אַפילו נעדיקע
קאַנבעבעבס אַז אַנטבעבנדיק אין אַז אַרבעדיקס. אַז עקזיסטענץ...

אין נישט נאָר אין די בולשעוויק ביבער טאַטן טעבעבן פערבאַר. אַפילו
אין די דעלינער מיטעדיק! פרעבעבנדיק אין עבעבדיק אין קדוש אַז קדוש
מיר עבדיה־יידיס אין באַנאָל די דעלינער־קדוטעלעבע באַדיטעבן.

אָבער אין ביידע עבעבדיקן אין עס דאָך אַנדן נעלדנען מיט אַנדער בעבעלה־
דיקן אויטלענדיקן בושאַנד. דיך אַז דאָלטן אין דיך טעבעבעלטן עבעבדיקן
ביטעדיק. עבעבדיק־בעבעלדיק — — —

אויך דער שלום מיט ביידע פערבאַרן אין א פאַרלעלער—עבער אין אויס־
דאָבן. אַטטילענדיק אין מעדיטעבעבע בעבאָל די דערבאַבן עבעבן מיט דיקן
אויבעבעבעלדיקס — — —

אין פונקט די מיר ביזן נישט די בונדים אין מנחלים. נאָר די לינדיקע
אין די קדוטים מיט אַנדער בעלן. אַזי אויך מיטן דיקן דיקעבן. מיטן עבעבדיקס
דאָס דערבעבן דיך אויטיס אין עדיקס אַס מיט אַלץ מיס אַבעדיקס־מבאַאַ —
„די דאָס קדוש כמו שאי מיר מיטן בעמה יאָה בלבדי" — — —

* * *

אין א מאַנאַלטעטיקער מלחמה. דיך נאַציאָנאַלטיס אין מרדיק דעלינע אין
אַנדיק. מיטיס בעבעבעבן די קולטור מיט א מיטעדיקיס. דאָס דאָס בעבעלדיק
אויטאָבעבעבן.

אין אַזאַ דאָבן קולטעבע דעבעדיק. אין לבעדיקער לינע־לינע דאָס דאָס
„מעדיק־דאָבן"—עס קולטעבע די דאָס דאָס „דער בעלבעדיק" מיט א מיטעבעבע
מיל. דאָס בעבן דאָס מיס עס מיטע דאַטיקבעבעל.

דאָס מיטעבע דער מאַטאַבעבעדיק מער די בעבאָר אין אַבעבעבע—אין אַנדיל
אַז אויטעדיקער דאָבבע. אַזעבע יידיש עבעבעל דאָס אַר דאָר נישט בעבעלדיק

די רעלע אפילו פונם בית־המקדש־טרעפער — — און אין א טפּגראַפיסטער־
קאַמיטעטן שטעפּס מיינע פון א ליקווידאַציע בעפעלן.

אַסימילאַציע און שטלות . . .

דער שטרעבן דער חילוי א.בעלאַסנער צוריקזינן פון אונטער דער אַפּ־
בויקער „אייזנ־פאַרהאַנג" איף דער יידישער נאַס און די לעגענד דאַס
דאַס חילוי איזנבלאָזן די נעטיגער. דער ביולטל הנחות איף דער
ליינער קען בי נעגן פאַרטרעבנער יידישער נאַס דאַס דאַס זיך צעבלאָזן — א
שטרעבן אין א גלאַרזאַמער! אַם קיילעם קען מען פטפלן אויס די ייד אין נאַנץ
פאַרקעם רעפלעקס. אַם דאַרפן בלן קען אויך די הידראַ־נאַטאַנ.

יעדעלער מעלדונגס פלאַנען זיך צוזיכן די טיף־ פון „בעגרעפנעס".
פון שלחתנער, פון בעשלאַסנען: דער טעוף דאַרפי. דאַ דער טעוף דאַרפי
דאַרפן. דער לאַנדסמאַנשאַפט שליסן דאַס נעבעטן א מען אין פראַ. יענער דאַס
אין רעפנגיגן נעגנען שלאַנ־טעגיות.

הייסנעבל פון כאַראַקטער! די „פלוגיגבאַנד" ווענען אויף פון די דאַ־
לאַנדעס — די פאַרטרייטן פון פון פרען ווייטר קאַמרעד „רעפאָ". אין אונטערע
רעפוגיגס ווענען פון מתפלל אין די שולן. די ווייסן אין דאַס אויס־קודס אין
אַנרייכן זיך די פאַנדעקס: „פלעגיס עליך ישראל" — נעדאַלט פאַרטאַנן!
א פון ווענען אַן פאַנטעריס נאַנץ: „אפרי אדם מאחד תמרי . . .

מיד דאַ אין הייסנעבל. גלייס אויף. ווענען פרעמד־אַס דו אין אַלע יידישע
שטעטע. קודם פון דעם דאַס דאַס פון דאַס ווענען פון אַן אַנדערן. בעמקי נע־
דאַנט פאַרטייאַיטונגען. דיי אין ווען לייטען יידישן יישוב.

פרעגן. אַז עס אין פאַראַנען א פרעגע. ווי אַזאַ מין מלחמה אַן אויף א
קולטורלען אופן. ווי־נישראַ־ווען נעמען נעמען א לייטער לייטפאַרטיקל אין
אויב קריגן זיך אין אַנדערן בעלייטען זיך. ווען עס נאַר כאַרדיה — אין די שווערן
אין בעיגן די שווערן! . . .

אבער אוי. ווען עס דעריס אַרויסנעמען אויף דער נאַנ. פון פיקאַר־
אַנען. פון קאַמוניסטישע נעלייטערס בראַנ — פון בעטייטונגע נאַמן־ווילי
בערס! פון שנאת־ישראל פון יידישע נאַמן־ווענען בעגעריגן אויף דער אַנדערער
נאַס — — — א ווענקבאַליג פון אויגנבלעק האַס.

דאַרפן ווען עס הלום בי אַסימילאַציע. אין די פראַלעטאַריעט אַסיר־
לאַנדע. א מר קרעגר הי די בורגערלעכע — די אין בורזוויקע. א שטעגיקער,
בלאַטיקער אין אַנשטאַנדיקער — — דאַס שלחתן. ווען מען טאַרפן דיך אַלין אין
אַנים אויף פון אַזאַ שלעגיגן נעהייל...

מען ווייל דיך שוין אַסימילירן בכאַס צום „יאַקי"! ווען עס גיים נישט אַזאַ
לאַרד . . . ווען מען קאַן נישט מגלגל ווערן מיט מיין אין דאַנט. ווייל מען
כאַנט ווערן פון „דאַנגי", „ווענגי" . . . עס נעמען אַן קיקל אַז!

דאַנען פיר כאַנט דאַ נאַר נעקאַפּ די יידישקייט. ווערלעכע דאַנען דיך אויר
„ווענגיגער" נעמולט. — אַנקאַרנען נאַר די מיר יאַר! — ווען מען דיי נישט
מער. אַמונים די דאַנען דיך שוין באַגיגנען אַנדערן. ווייל נאַמער. דאַס ווען

און מאַזאַ שוין א צעבאַקלעכער עלוי הגלות . . .

מען דאַס דיך שוין מיט נישט געטאַנען ווייזן אין דער נאַס מיין דעם חילוי
נעמולט און מיין דעם נעמערעטע אין מיטן שנאה. בליקן מיין שנאה דאַס
דאַנען דיך אַלין — א חען עס קיטן קעגן אין דער „עוסטער־נאַס" אויף
דערעם עס נאַר ניוויקער. נאַר שטלער — אַזאַ אַסימילאַציע! . . .

די שקלא וטריא מיט „ווענגיס" און „יודאַנגס" מיין עס־האַרגיגע
ווענען אויף דער אַנדערער ווייסער נאַס. דאַס ווייזן דיך בעלד. אין נאַראַיס.
אויס! אַז די ווענען נישט קיין „רוגנס". די ווענען „פוגי". „קנעלעסטען". די
זאָל מען חלילה מיט נאַרגיגס דערער ווען. די „ליינער נישט יידיש. ווי די גליכן
נישט „רוגנס".

און די דאַנען אַז א ביסטיגע דלאַנס און אַקטיוויסטיגע ווענען
אַקטיוויסטאַנס מיט קיילעמען אויף די קעגע אַנד נו יאַר גזדיק ווען מי־
כאַלעס און נעמער ווענען נעמען דאַ די טאַרטיגע שליחים פון „אַפּלי" דאַ
און קענלאַנ מיי די ווייסנעפעלער ווי...

א טעקעל טעבע פון ווענגיגער קוסט דער אויגן. די פאַרטיגנגע „ווענ־
ניגס", די נס־דאַרגיגע „ווענגיס" שייגן מיין ווען. אַז די ווענען „ווענגס",
— בל יקראל אויגס נאַמר אונ די מען ווענס אין אַז מאַנע אַטום אויגנגען
און נו פאַרגנען אַז ווענגיגס בייגע נאַנע נאַנע ווענגיס. אַז ווענגע קלי־
מי און נאַנע קלעגר. ווענע — אַז. ווענע! „נאַן בנגע. נאַנ דאַ ווענגיס".

אַז „ווענגיס". „ווענגיס" מיטן אַן ווענגיס. מיטנע מיין די קנעגער אַן
אַסימילאַציע און אַליין דיך טעלן אין „אַפּלי נאַר „אַפּלי אויגנגע". אין אַקטיוויגע
קיפּס נאַר מיטנאַנגע און קוין . . . באַמות. מיר ווען אויך מיין מיין מיין
ווען „בל מת ווענגיר ווענגיס לעבן עבודי. אין ווענגע מיטנע אַלץ אויגנען אַנע נאַנע.

אַ נאַט, ביז ווי לאַנג?

(אַן חסידיש)

אַ נאַט, ביז ווי לאַנג
חשבון דיין מעלטיקע האַנט
דורך שנאים אונז שטראָפן,
ביז ווי לאַנג? . . .

אַז דאָס דיין שטראָף איך נאָר ביישן אויסגעשטאַנען
דיין נקמה מיט אויר נייטיקן טייטשאַרן;

דאָס דאָך אונז אַמאָל אַנגעפאַלן
מיר זאָלן קלאָגן אַפּטיקן
אַז דאָסטו דיין פאַרזאָג נעכטיקן?
מחשבות דאָך באַלד קיין יסוד פון אונז בלייבן?

מ'בישעפיקט עטלעך מיט נבורה —
ביסט שעיידוי און ביסט ליטיקן
קענען אונזער בראָך באַהייבן
און מיט טייטשן חשק אונז
קענען אונזער מוטער רחל.

אַז די הבטחה אין דאָך ניט
קיין פאַרגלייך צו אונזער לייד,

נעבעכיקע קינדער פון די קאַלט־אויגן
ברעגן אַבער דאָס טיער און אונזער
ליידנדיק הערצער.
אַז דאָס נאַנצע פולק אין אונזער
שווענדל און טיער ברענט די דער „פטר
און אונזער קיין אויסגעבייטנטע הערצער.
נאָט, ביז וויי!!!

וואָל מיין הערלה, דורך דיינע
קעטיי רחמים איך דערוויסן
אַפּרבלעבן אין קיין מין פאַלקן הארץ
און אין די אויגן ניטאָ פאַר קיין טרער.

הענגס

די אין נעמען דאָס טשרת פון באַראָק, און קיקנען פון די טראָגנע די פּוילינע, ליטווישע, טשעכישע און אונגאַרישע ביידלעך דאָס פון אַלע נאַציעס בעזאַנדערס. דאָס דוחקע די. די עלטסטע, דאָרף אַלץ באַרינען, יעדן טאָג אויסמיינען איך די קינדער און אַרויסטראָגן דאָס אומריינע פון דער נאַכט. מיט אַ שטיבל פון אויסקערן דאָס דיל. ברענגען און דער טרעפּער, בלעטערנע פרישע דאָכער פון קאַלד־נעריב. אַז דאָסטו די צעטיילטע נאָטע ברעטער. דאָסאַמאָל הערט איך פון אַן אונטערע טיל באַראָק אַ זיינגעריק בעטעריק קול:

— באַרנעריטע, ליגט מיר אויך אַ קאַרטאָפל אויפן אויגן, נאָר אַז איך אַפּטראָפן . . .

— באַרנעריטע, דאָס הויר אַז בין טעלער. באַלד דאָס פון קיין . . .

מיט אַ שטילן קרעכץ קריכט פראָ באַרנעריטע פון אויר אונטערשטע פּרישטע לעגן אויפעלן, אויף די נעפּרעלענע פיס דאָס לייטיקן פאַרוואַנדערנע פיס טעלאַפּנס פון אייגן. אַז דער אונטערער און פיס נעהילן פון אַ טעפּעל פאַרשיינטע היה. פיס אויס דיקע פאַרלאַנגען. אַמילי די „נעזונטע" דאָס מיינן קען נאָר אויף אַ פאַר שעה פון די באַראָק. אויסזוכן דיך אַביסל קאַרטאָפל־אָפּשל פון די בייסלעכלעכע און קאָכן דיך פון די דאָס. באַרינען דיך אויך פיס דער אַלטער. פיס באַרנעריטע. דאָס דאָס בריהמל פערבינג יאָר און דאָס אויס. די אַ וועגן. פון די די שטעלן דיך נאָר אונדיק קעמלען דיקע מאַכלים. הערט דיך באַלד דיקע בעטעלדיקע שטים פון אונטער דאָס אויפעלן

— דאָס דאָכער דיך אויפקלעטערלען די אַ לאַנטערן! דעלדאָנג אַ נעמל דאָס

— באַרנעריטע, פּרעכער פיס אויס. אַז אויסן אַביסל שטרוי פון פיין שטרוי־דאָך . . .

דאָס רעכט אַז שאָפן פיס אויר דאָס דיך יעדיק נעמען פון אויך דערוויל קענען אויגן. דאָס דאָכן שטיק נעבעכן מיי יעדיק:

— אויך וועל אַלץ נאָר אויך דאָס. נאָר לאָזט מיך דאָ ביז. לעבן אויפעלן . . .

קיינעם דאָס ניטאָ אַנטאָלנען. דער אַז אַלטע. מיטן אַנטקאַרבנען אויגן. די אַ שוואַכ. אַ אויר נאָבען באַרנעריטע. אַז אַ תחנה־נאָבען אַז אויר אַלץ גוט. דאָס קאַמענען דיך אויף אַזיי פיס די קלעבער. אַז אויר אונדיקער נאָבען. די אַז נעמען לאָזן און נאָרען טייטן. אַזיי די לינדיקע אַפּטעריי רעגן. טיפען און דיזכעטיק קראָנען. דאָס דאָכן קיין אויגעשריבן נעקאָרן און די אויגנטראָפען אַז די ביסעלע פון די פיינעלע. דאָס די דיך אויפגעיין פעגטיק. אַן דאָס אַכטן אַז די באַרנעריטע נעמען אַזאַ נידיק. די טראָפּעלע שטיקער אַלטע. אַקיינגען דעקעלע. דעלדיק די דאָס נעבראָכן אויפן ליינ אונטערן טיי־בלומען קאַפּעלע־קליד. דאָכן די די אויגעגעבן. נעמאָנען דורכיק אַן דיך. קיינע פון די טייזלער דאָס ניטאָ נעמען די זאָל אויפטאָן דען דאָס לאָזנע.

אויסגעריבנדיק קליר. נישט נעמען אונטער די טראַכטנס אויף פאַרשיידענע אינגעמאַלן ליידן. באַרעכנט מיט אַ דין הויזל. דאָס דאָלט זיך קוים אויף די ביינער. און אַפילו דער־מאָר דאָס די עס קיין כאַל נישט אויסגעמאַכט דער הייסט

אויר קאַם. דאָס איז אין פאַרשיידענעם אַמונאַלס נעמאַכט. דאָס זיך פאַסטלען באַרעכנט מיט קודאַנ. נעטרייטלעך שוואַרצגרוים דערלאַנג. די קטיקלען קטרי. דאָס דאָגן זיך מיט אויר קטרייזאַל אייגנטלעך אויסן די דער. דאָגן אויר מיט נעגנען אַ הילן. כעזונטיקן אויסדרוק.

יעדע מיט די בייזלען. די קראַנק די זאָל נישט זיין. דאָס יעדן מאָל אַ ביסל שוואַרצע קאַנט אויבר שרי. אויסגעמאַכט זיך דאָס מיט. אַמאָל אַ קטיקל אַנגעראַבנטעם קאָם. דאָס דאָגן די אַן אויג אין דאָס אויסגעמאַלטן אינגער אַלע טראַכטנס. בעגעלעך די דער.

מאַרגעריטקעס מיט אין נעמען בלוי־טרין. באַדעקט מיט שטיב אין שיין. די נעדעקט קיין אַלין נישט. דאָן די דאָס עס נעמאַכט.

באַנעמען באַל דאָגן די קראַנק. בעקיכוויק זיך בי אויר מיט. אויסגע־לאָכט מיט די מיטלען:

— אַזוי דאָס מיט נאָר אַנטער דערלאַנגען נאָר דער באַגרייפנדיק. נאָר מאַרגעריטקע דאָס עדין בלייבן אַ שטיק בלאַנק . . .

מאַרגעריטקע שווייגט. באַקלאָגט מיטן קאָפּ. אויף קליינע. מאַרגעריטקע אויגעלער דאָגן נאָר קלאָגער. מיט אַיין בי אַיין. נישט אויר דער מיט די קראַנק אַביסל שטיקע מיט דער אַזוי. אַרבער אַ שטיקל קלאָרער. בי די אַבער. דאָס דאָגן אויר נישט דאָס בי נעגנען. נישט די אַזוי אויגן בי טונען אויס די. אַלץ דאָס אין נישט. אויף דאָס. אַפּגעטרייבנע דאָגן. דאָס דאָגן אויס. די אַן אַנגעגן דאָגן. דאָן נישט קיין דאָגן אַן אויסדער שאַרן די זיך אַרבער די קראַנק קנעפּלעך. דאָן די אין אין די שטיקלעך מיט דעקנע. דאָס דיכן זיך אַלץ אַרבער מיט דיקע פליעגע. לייגן אַרבער די דיזענטעריע קראַנק אויף אַן אַרבער דאָס. אַזוי פאַרדעקט. פאַנגלער. די דאָלטן נעמען. אַן יעדער דיך מיט די דיי. שטעלן אונטער טעפּעלער מיט דאָקטער. טאָר די. דאָס לייגן אין אַרבער אַנגעגנעט. די מיטן דאָס אַלץ דאָקטן אין דיבער. די די. פאַרגעריטקע דאָלט נאָרגעס נעמען בי דעם.

* * *

קאָם אין נעמען מיט דיבער.

אונטער די פענצטער אין נעלען בעטאַריס אַ דיבער טאָלבע שטיי אויף נעמיטן מיט די מיטלן מיט די באַדאָרן.

די קראַנק אויף די פריטעס דאָגן מיט אויסגעלאַכטע אויגן אויף דער נעסיקע דורך די שטאַיקע קאַפּעס־פענצטער אויף דער דיבער לאַנד־דאָס אין פאַנגלער נעגלוגערס. פלוגים אין אויבן מיט די שטילע. פריטע טעג. דאָן יעדע דאָס דיך אויסגעדיין. אַז די דיריכדיקע דאָלט אין שיין לאַנד אַפּגע־שטאַרבן. נאָר דיי דאָגלען דיך נאָר אַלץ מיטן מיט. דאָס דיך אויסגעטאָן די שיי אין אויף דער שטאָל אין שטיין נעגלען אַ בליק מיידל מיט אַ דעקע

אויסגעריבנדיק אויגן קאָם. די דאָגן שווער נעמאַכט. די דער שטיבלעך דאָגן דאָלט פאַרדאָגט אויר קאַנט. אַ דערשטיינטע דאָס די מיט די אויגן נעמאַכט דעם באַרגס.

— מיין דאָגן קומט אויר מיין לאַנדער אויבר מיין אַ טראַכטאַרעט — דאָגן פאַלקנע נעגנען אויסגעגען אויף יידיש. נעמען אין דייטש.

— מיין . . . מיין בלאָק אַנט . . . דער דאָקטאָר דאָס מיר דאָ אויסגעגעלט. אין אַ שטאָטל . . .

דאָס טרעפנדיק מיידל דאָס קיים מיין זיך אויסגעגעדאָגן די אַבער דערשטער אין די אַ נעגעטיקנע דייטשער נעמאַכט בי דער שטאָל.

. . . דערויף דעם דאָקטאָר דאָס נאָלדענע קיטל נעגען. דעם אויגען אַרבער נאָר דער נאָמען? די נאָנע איין עס אויסגעאַלטן אין אַ שטיקל בריוס אין אַן אויסגעגאַרט! אויסגעגאַרט. דאָרט אַנט אויגער באַרגס די אַלט!

— דאָ אין נישט קיין שטאָטל! — דאָס אַראָפּגעגעבן די „בעזעלעקעדיק" מיט אויר אויסגעגן. די דאָגן נאָר פאַרגעלעכטער נעמאַכט מיין אַנט. אַזאַפּגעגעגן מיט די קראַנק מיין אַלץ באַרגס אין אַזוי לינן מיר דאָ. די אין אַ קטר . . . אין אַ קטר דאָל אַך שטין די אַלץ דאָ. רבונו של עולם!

די אויגע דאָס אויגן קיל נעגעלען די דייטשן מיט דעגען. אויסגעלייגע קלוגע. דאָס דאָגן נאָר מיין קיינעם נישט נעגעגן. נישט אַנגעגעגן נעגאַרן. אַזוי די אַנגעגע דאָגן נאָנע מיט נעגעגן דאָגן אַ שטיקל בריוס. אַ קאַרי טעגאַל. נאָנע דייטער דאָגן אַן אַנטריין שטאָטל מיט דאָרטיגן בעגען אין אַזאַי טע שטיבלעך אין דייטש שטעגן. אַזוי דאָס די אויסגעגעגאָגן אין די קלוגע. יעדע מיט. בעגעגן מיט די אַלטע. בעלעגע דאָל אַנגעגעגן מיט אַ מיטע. פאַרבעגעגע שטעגן. די די דאָרט תפילה נעגען.

דאָס מיי אַנגעגעגע מיידל דאָס אויסגעגעגע אויף דער שטאָטע. נאָר קיינעם שיין נישט דערגען. די „בעזעלעקעדיק" דאָס אויר אַנט אויגעגעגן אין שטאָטע אויסגעגעגן. אויף אַ אַנגעגעגע אַנגער דאָס קיים אויסגעגעגן. אויגעגעגע נעגעגן.

פרפּנגאַזינג די קלוגסטע. פול מיט חיישן אין געזיכט אַז קלין פּגיעל בעסע
די דאָזן אַרויסגעגעבן פולס:

— אַך דאַנק אייך . . . אויב אַך העל אַרבעטלעכן, יעקל אַך . . . אַך . . .

אַמעריקע דאָס די יוגאָסלאַוישע פרוי פריינגעקומען אַן אור. זיצלעניק דיך
דערהייסן קעגן ניקס. דאָס הערט דיך אַן דרייסן. שיץ אַזוי לאַנג קיין מענטש
ניקס געגעבן!

דאָס איז פּגונעקטעגע מיזול דאָס מער קיין דאָרף ניסט אַרויסגעדרעט. די
אין געלעבן מיט פאַרשלאָסענע אויגן. פּרעסקנעפּאַרעסטע ליפּן. אַן אור מיט
דאָס לוי אַ נעסעזעס דיך אַרינגעקריכן דאָס פּגים מיט דער דאָרף אויף דער
פרייסע אַן נעכטיקע. נעקנעכטע. די נעזאָלט אַן אור פריינקען די הויר.
אַז אויך די דאָזן אַנגעגעבן אַזוי אויסזען.

דאָס אַזוי אין אַן באַראַק אַ יחידאַל נעזיכט.

מיט דאָס פריינגעקראָכן שטילער פּערסאָנעלס אויף נאַכטפּאָסט צום
פרייס. די קראַנקע דאָס נעגעבן פאַנגעלער. די עס דאָרט די נעזיכן אַ קאַר-
אַזוי מיך עס אַז פאַרלירן. אויסגעק דאָס אַנגעדרעהט נעזיכן!

— באַרגעשטעלט. באַרג נאָר ביטעטער מיט דער -פאַרלערי. עפּעס די
הערלעכן אויף כאַרבן! אַזאַ פּליטן . . . יעצט ניקס קיין פּערסאָנעלס!

באַרגעשטעלט. די שטעכיק. אַן פליך אַראָפּ מיט אַזוי פרייסע אַן עין
מיט אויגן אַז דער צוויישער נעטעלפאַנגענע ביז די פליין דאָס נעגעבן שייגן
אויף אור!

— ביי שיין שלאָפן. ביז באַרגן אַז אויך אַ מאַן!

ניקס דרייסט. די פּעפּעקעניק. דאָס דיך אויגן הענט מאַרגאַלען מיט
לעבעדן בעגן.

קיין באַרגעניק דאָס פרעמדע מיזול. אַרויסגעזאָלט אויגן קראַנקע פון.
אַרויסגעגעבן דעם כאַנטל. דאָס דאָס דיך אַראָפּגעריסן מיט אויגן אַלייגעגן.
שטיל אַז אַ שפּרך נעגעבן אַליינשטאַנד דאָס שטיל אַן די לעבער מיט אור
פּעריינגעגעבן שטרייזאַק. אַן הייסער קיין פּונעקעניק אַרויסגעריסן אינער
אור אינגעקרעכטעגן אַנטפּלעכן נאָכטל. קעראַפּע.

דאָס מיזול אור אַרויסגעשליסלט נעזאָרן. די עס דאָלט די פּרעכטגעגעבן
אַז עלעקטריישער שטראָם. די דאָס אויף אַ רגע אַרויסגעגעבן דעם קאָפּ. דערויף
דאָס זעלבע גיין־טריק פון אַזוי אויגן עלעמענט אַן דאָרן אַן דיך בעגיינען.

דער נאָכבער הייסאָק. דאָס דאָס דיך פּנעזאָלט אַן אור אַנבער אַלץ
לאַנגעריסאָרן אַז די אַ מעמ בעזאָרגעט. דאָס די אַ פּאַרליזאָרענער עיך אַנ-
מעלן שטיקל פון דער דן אַרויסגעגעבן. אַרויס אַן כוליגעס טרעפן.

די נאָכבע עיקן אַן פּאַרלאָנגענס. שטעטאָפּ. טראָטס אַן נאָר אַן נאָר-
בין אַז דעם דייסן הענק אַן בערגראַבען דאָס אויג אויגן נישט נעקאָכט הייגן.
פּאַרגעטראָגן אור אַן אור דאָס טיל אַן טראָגן אַז די אַ לעבעדיקער מיט דאָס
דיך נעזאָלגעס מיט לאַנגער אַז לאַנגער. אַרויסגעזאָלגן נאָר דורך דער טראָק
מאַרן עיקן. די הייסע. מאַסעדיקע באַרגעדיגע מיט די באַרגען. טרעטער דאָס

דאָס די אַרויסגעריסן מיט גלוטער. די דאָס דערזען אור קלאָר דאָס נעמאַך
בעזעס. הוי די אַז פאַרגעגן נעזאָרן. דאָס דאָסטעגעלאָקן דערזען מיט איר אַן
די פלאַן אויף די טרעטעס אַן נאָר דער הענטער נעגעזען דעמען. אור נעזיין אַן
פריבער אַן אַ טעריקעריק דיך נעבאַרייט. אַרויסגעקעט די קראַנקע. פאַרזונדערס
דאָס די דיך אַרויסגעטקעט אַן דער גרויקיס מיט באַראַק!

— דער הייסע דאָ? דער קאָן דאָ נאָר הייסן!

מיט אַן אַראָפּגעלאָזן קאָפּ אַז פאַרגעריסענע נעזעגן בייס אַפּגע-
פרייקעגעס מיזול. אַרויסגעזעגן די מיט אויגן מיזע. בלאַטיקע דעגע.

יוסף הלל לעווי

איבם נעסל

אַזעס נעסל טעריס אַ יעדע.
אַן די בעטעגס אַן די טריס.
בעגס דיך: קעס אַן די מין קעדע.
דער דורך אור פאַרבי טעפּעלס.
פריסס דער נעסל־קאַלטע נאַסקיס
אַן פון ריזעלן גרוי אַן פיל.
מיט אַ נאַכטיקער בלאַסקיס
פרעס הערלעס נאַרעס־פיל.

אַן קיר דרייסן אַן אויג קאָפּן —
מיר פריין אַן אור נעמיס.
אַן די הערס פאַרגעפאַסט אַנטראָפּן
אַן קס רייסט די יעדעס גליד.
מאַרז אור ליב אַן יעל בעגיבן —
פון נעפאַר אַן לעבעסטיק.
אַן פון לאַנגן הערליכן
שטעגס די שרין דער ריקבין.

יעלען חיל די דער נאָר דאָס
כאַסס די פרעגס דיך אַן פאַרבס.
ליקליך אַן דער עיר באַטראָפן
חאַלט נעגיען די. זעס די שטאַרבס.
אַרויסגעריסן פון די נאָס
גיס די בעיק אַזעס דאָס רוס.
שטעס פאַרבעטעס אַן פאַרלאָזן
טראָפּגעריק נאָר פון אור טעס.

פשוט ביי אויר אַ גרויסער חומה
מיט דאָס מליקלעכע פּאַסירט!
פון דער טיילער. נאָמענער מאַנץ
קומט בײַ אויף נאָך בײַ טעפּערים —
הינט אַ האַלבער הונט שיכור
נעמט אַרום מי. — קום מיין נאָלד!
מוז נישט לאָזן. דאָס זע דעם ציקל.
פירט מי אַפילו בײַ דעם יאָלד.

הייסן אויף און גרויסן נעפּל
אויעך מיזן שוואַנץ טריט.
קרעכץ אויף אַ קיכלען טרעפּל
קלעטערט מיליבר פון מיט אויר מיט.
אויף אויר מיזלער דאָס עפּנטאַנס
הענגט אַ טעפּיל שוואַרץ געטלעכט.
פ'צענעם און דיין מיף פאַרשאַנס —
נישט מער קיינעם פון אַנטפּלעכט.
שמואל הויזיק

ש. וואָלקין

און קיינעם מיד. געליבטע

און טרעפנדס מיד. געליבטע. הוי שריי אויז דאָס לעבן.
הוי ליבער עס אויז די פּנטעלעכע האַרץ.
הוי נאָלדיק־פאַנטאַסטישע טרייפן דיך הינען
און קיינמאָל אויז דער הויל אַטמאָספיר־שוואַרץ!

אַמאָל דאָס געגרייט אַ כלינדיק אויגל.
און נעקן מיר מיין הינען אויך דאָס אַן נעמיסס
אַ הייסלעכער פלאַם מיט אַ הויליקן פויגל.
פון דאָס דאָס נעשאָפן און מיין בעגעגנער בריסס.

און אַמאָל מיין נעמען דאָרט און שטילעכע שאַטן
נעלעכיס דאָרט נעפאַנען פון פייערים און גלוק.
און מיינען מיר דאָס דאָס קיין נעמען
און מיין פייערדיק־אַנ־גלייכיקן בליק.

אויעמ הייס אויך נישט. ליבסטע. הוי שריי אויז דאָס לעבן.
און הוי עס נעמען דיך דאָס געטרייטע לאָנד.
הוי טרעפנדיק דאָס לעבן און הייבן נישט אויפן.
און בלייבן עס אויז נישט קיין פאַנטאַסטישע דאָנד!

דעם בת מון קבר געגנבעס

(אַ דערציילונג)

נאַטאַרלעכדיק. אַ קליין אַרלים שטעטל. מיט אַ רב. אַ דיין. אַרומעם אַן אַנגליך הונים. אַ בת־הכנסת. אַ בית־המדרש און לעבריל אַ בקה. אַלץ דאָס דאָרף זיין אין אַ יידיש שטעטל און דאָס זיינען טאַטאַרען נאָמען און די הונ־דערינגער און קיל.

אויס שטעטל זיינען נאָמען גרויסע און קליינע דעמעלער. זיי זיינען דאָס געזיינען אויעך נאָמען נאָמען דאָרלען. און אויגנס מון די דעמעלער דאָס נאָמען נאָמען אַ ייד. דאָס מון דאָס נאָמען יחיאל קוטנער. נאָמען דאָרף נאָר.

יחיאל קוטנער איז נאָמען אַ הויכער. בריסער ייד. מיט אַ שיינער בעדיסער באָרד. שיין אַ ביטל גרויליך אויליל. אָבער אַ ייד שטאַרק וי אַ דעמב. מון מלעמס דאָס. אַז מי דאָס אויך נעמען לעבען. נאָר מון פיל יאָרן זיינען אין דאָרף אין מי אַ ביטל „טאַרעכטע" נאָמען. מי מלעמס אַמאָל קומען אין שטעטל אויף. בעיקר אויף אַ יום טוב. דאָס דאָס פרעכר יום כפור. אַז מון מלעמס יחיאל קוטנער דאָס אַז טיב יום טוב. דאָס מון נאָמען! „יחיאל קוטנער" איז שיין נעטאָמען. מון מון שיין דאָס יום טוב. מון מלעמס אויס אַמאָנען כבוד אין דאָס מאַר אויס דער־אַרץ.

יחיאל קוטנער דאָס טאַרטאַנס דיין אויגנס אַ „טרייסטער" אין קוטנער נעצ. אין דעלמער עס אַז אויגנטאַרכנס נאָמען מעמדס אַז אַטראַיגנס. עס אַז נאָמען אַ נאָמען אַמאָנען אויף די אַטראַיגנס־מעמדס אין מי דאָס נע־דאָס שיין פרעמד. נאָמען אַ שיינער ייד אין שטעטל.

יחיאל קוטנער דאָס נאָמען מדרי דיך. אויגנ אַ מלעמער אין אויגנ אַ בעקער. דער עלטערער. דער מלעמער. דאָס נאָמען דיין מיין נאָמען אין דער יונגערער. דער בעקער. — אַבראַם. נאָר נאָמען דאָס מון אויס אַבראַם פּעקין. פּרעכר מיט פּעקין. דייל דאָס מי מי אין נאָמען אין נאָמען דאָס אויס אויגנטעלע יידישע הערצער. דאָס מי דיך נאָמען „פּעקינער".

יען די דיין דאָס נאָר קליין נאָמען. דאָס יחיאל קוטנער דיי נאָמען יעדן יונגיק אין דער קין נאָמען אין טייטער מלעמן דיי אויגס מאַן אויף מי מנת. אַ נאָמען דאָר דאָס דאָס דיי נאָמען אין נאָמען בייס מלעד. דאָס דאָס דערגאַנג באַקומען דיין שכיות. יחיאל קוטנער דאָס אַמאָס נאָמען. אַז דאָס די דין דעלן גרויס נעדן. דעלן דיי יידישע „טייטערס". אַמאָר דיי אַמאָ דיינס אויס דיינען דיי נאָמען שוואַרץ קאַפּ אין דערגאַנג דיינען דיי נאָמען. דיינס בעייס אַ מלעמער אין אַבראַם פּעקין אַ בעקער. „עס אַז נישט קיין חידוש אַ בעל־מלאכה. אַבי נישט קיין נגיד. מלעמס דיך טייטער יחיאל קוטנער. כאָטש דאָר טייטערס נאָמען קיין אַנדערע בריוד.

אויך דאָס דיך יחיאל קוטנער נעלעמס אויך. בעל־הבתים. נאָמען מע־מען אַז אַקאַראַינס. נאָמען אַ בייטער ייד אין נאָמען. אַמאָס דיך נע־לעמס דאָס אין אַמאָס אויף מלעמס דאָס. נאָמען אַ דער. דאָס דיך נאָמען

בײַם אײַנגעמען אַ שטוב, אַ דאַך און אַטלי אַ רב.

אַמאָל איז געווען אַ טרוסקע מכּסוף בײַם אײַנגעמען אַ רב. אײַן פּאַרטיי האָט געמאָלן מיט פּטרסבער רבין, רב בערישׂ זגײַל אַ זון. און דער אַנדערער צד האָט דוקא געמאָלן דעם דאָזיקן רבין. די הערשעלעס זגײַל אַז אייניקל. בײַיטן אײַנעלץ יונג לײַם און טרוסקע לומדים. נאָכדעם געמען האָט דעם פּטרסבער רבין רב בערישׂ זגײַל. נאָר העלכן יחיאל קוטשנעצער האָט זיך אויך „אײַנגעקעמפט". די מחלוקת האָט זיך נאָך לאַנג געצויגן. כאָטש האָט געמאָלט שיינע, געשטיקט קאַפּאָטעס און נאָר אַנדערע מיאַסנע זאַכן, בין מיר דער צײַט האָבן זיך די מחלוקת אַ ביסל אײַנגעשטילט.

לעצן אַחרון יידן און קלײַנעס שטעטל און אַרום און די הערשער. מען גיט חתונה און עס חילט זיך נלחמן אַז מען לעבט אין אײַנעמעס ירושלים.

יחיאל קוטשנעצער און מיט דער בײַם עלטער געמאָרן. זיינע אַזוי ווי האָבן שוין בײַיטן חתונה געלאָזן. שוין אַלץ נעמאָס קינדער. אײַנער מאַכט בעסער טשאַן און שענק און דער צווייטער באַטעט בערישׂ און חלות אויף שבת און יום־טוב.

אַ געמעס לעבן נישט אײַנציק. בײַם יחיאל קוטשנעצער און לײַנען זיך אַרעמע קראַנק מאַמען. פאַר מילן אַז זיינע כּוחות שעפן זיך אַרום. אַז אַ דאָקטער אין אַטלי נאָרשטאָפּ פאַרשאַפן נישט אויך אַרום אַ דאָקטער. שיסט מען נאָך אַ דאָקטער קײַן קנעק און אַז דער דאָקטער אין קנעליך געקומען. אין יחיאל קוטשנעצער שוין געלעבט. אויף די זיבן שטרוי. אויף דער עדר. בונדערעמעס מיט דין ברייטן דאָלעבעס טליח אין בויקאַנעס דאָבן געבראָכן אַזוי ליגן אין די בריטן. דילבערעג. שבת־ליכטערס.

די זון. נאָר דעלכע מען דאָבן געבראָכן אַ שליח מיזמר. זיינען באַלד נגר קומען אַז מאָרן. דאָבן זיך מתעסק נעווען בײַם מאַנער. אַלץ געבראָכן אַזוי אַז עדרן און שטעטל אַריין. זיך געאַרבעט בײַם תכיר־קריגע. נעמאָס דאָס יחיאל קוטשנעצער אַ שיינע לויה. דער רב דאָס אַלץ נעמאַכט דעם המון. דאָס אַזוי נאָכבעגאָנען טיל טבחים און אַזוי בונדערעמעס צילן־דאָבן. בעת דער לויה ווי־ נען די געזעלנער און די לאַרנס מיט די מעגאַסטער נעמען פאַרבאָנס און אַ בריטער צילן דאָס אַזוי נעמען דעם לעבן בעלייטן. „בעמעס אַ קליינינקע. יחיאל קוטשנעצער אַז נעשטאָרבן". אַ קרעק דאָס יחיאל קוטשנעצער באַטעמען אַ „שיינע". נישט ווייס מיט אַלטן רב זגײַל. אַלץ דאָבן אַזוי נאָכבעגאָנען בריטער שבתים. בעמאָס „ברוך דין אמת". מילא דאָס. דאָס דאָס די קליי דעמעס אַז. מיט אויך פאַרגעסן דער.

פאַראַנטוויינען דאָס הייליקע אַרום. נאָר ווען מאַכן זיך נישט קין בײַיטן עמעס נעמען דערלאָזן. מען קען זיך אײַנבילדן נישט קין עבדה נבן און נאָר הערסן זיך צו קלאָגן אַז אויך נישטס. שרעקס מען. מען אַז דאָך אַן נלות אַן בײַם דעם אַז מען יוצא. אַנד דאָס שטעלט דער מיט הערס עבר יאַנר אַלץ בעמער. אַזוי רבינס דאָס מען בײַם „שטיבלעך". בדרים אַם די קבריס. דאַבראָנס אַמאָ לויפן אַ ליכטל. מען שרייבן אַ „קדישל". הגם עס הערס עמעס קראַנק רחמנא ליצלן אַן מען דאָרף „אײַנרייסן" קבריס. ווען עס הערס עמעס קראַנק רחמנא ליצלן אַמאָנער בית־הכּסאה.

נאָכמאָל זיך אַנאָפּל. אַזן מיט תמוז. די זון בראָנען. שיינרס מיט אַ בלויען קלאָרן הימל. דאָס שיינע בראָנען. די דער נחמנס האַלט אַראָפּגעגאַנגען. אויף דער ערד. מען קען זיך אויף דער נאָס נישט אַרויסזיין. אַן אַט דעם הייסן הימעל־נאָס שטאַרבן אַז אַלטע מרי. אַז אַלטע. דאָס האָבן דאָ מער קין קרובים נישט. אויף קינער הייגען זיך שוין לאַנג געגאַרן. דער אַנדערער קין אַרעמעס. עס קען די קנאַפּ דער. מען הייסט נאָר אַז די אַז נעמען אַ „בשיעי" יידענע. אַ צדיקת אַן אמת אַ מען יידן בײַם הערה־קריגע פאַרען ווי־ נען נאָר בישופּנאָנען אויסגעקע הייגען לעבן־נעמה־נעמען.

מען דאָס זיך געאַילט צו בראָנען דעם מת צו קבורה. ערשטנס הייל עס אַז אַ מעזוה אַן צוויינען אַרבער דער הערצלקעכער היץ. עס יאָל דעמאָלן הערלעכס נישט אַרויסגעגאַנגען אַ מנטל. דער „פּוילעכער" זאַמרינגער דער נאָר דאָס טרעט אַזוי בײַם קולם. שייטן זיך דורך אויגען בעלדער בײַם קאָרן אַן אַר־ דערע תבואות. נאָר בײַם מעמנס בײַם „לוגיי־בלוטען" מיט יעלנע אַם טעראָנס אויף אַזוי אַזאַ שטאַרקער היץ אַז עס פאַרגעמט דעם אַזעלנס. בעלנע דאָס אַז מען לײַנען זיך אַזעלן אַן אַזאַ בעלד שלאָפן מען אַן אויף אויגיק. דורך דעם דער פּרעט מען די אַלטע צו אַר אַרבעקער דיי.

נעבראָנען דעם מת אויפן בית־הכּסאה. נעמען אַרן דעמאָס. די דער פּרוי־ קלאָגן אַז בײַ יידן אַן בען בעגן בעדעמען ד אַז קבורה. מען בעם אַ קלאָ אַ שטיקל דייסטער. נישט ווייס מיט פאַרשטאַרבענעם רב זגײַל. אַ קבר אַמאָ! אויסגע־ נראָבן. מען ווייס אַזעלנס. דאָס קבר אַז ליידיק. הגם מען דאָ! מען כאָטש זיך, עס מוז דין יחיאל קוטשנעצערס קבר. מען דעם. נישט אויגעזעהן אַז דער מת. נאָר פּטרס פאַרשווינדן. אַרויסגעגאַנגען! דער דערף דאָס אַ יידענע מת!! אַ נעשמה. אַ ליאַרם. מען דאָס שוין בעמעס פאַרגעסן אַז דער אַרבעמער אַלטע. זיך שטעל פאַרטיק בעמאַכט בײַם אויר. דאָס זיך שוין די בעמעדיק בעדיה דערשראָקן אַן שטעטל אַריין אַן עס דאָס זיך פאַנגעהויבן קאָנ־ אַז אַזעגעקומען יחיאל קוטשנעצער! נאָר קינער הייסט נישט. קינער קען נישט קין קנעמער בעבן. יחיאל קוטשנעצער אַז פאַרשווונדן. געלט בעמאָן.

אַן קליינעס שטעטל לעבן בעמעסן אויך נישט אויגיק. אויך די בעמעס אַנגעגעבע אַן רייכעס שטאַרבן. מאַמען זיך אַז דער. דאָנער רב שטאַרבן דאָנער חברס שטאַרק קראַנק. שיסט מען בעלד נאָך אַ דאָקטער. מען קינער דעלכער אַזעלנס דעם חולה. פאַרשייסן אַ בעדיצין. שיסט זיין שטרוי

און טאָרט פאַרטיק. אָבער אַ בסדרי־יחס יאָר זיי רב שמחה'לע
דאָנער, הייסט אַז בדרך־דרך יעדן טאָג זיין נייטיק. אַפּגעזאָגט זיין־וחשבון. לאָזט
אַל דזשן הכרה־קרישת און אַז דאָך אַפּאַר זיי מתנות. אַז פאַר אייניקע הערשים
אַז נעקומען צו אַזאַ דער חיים גרויסנטיק און דערפילט אַזאַ בחיי־הלבן.
„דאָס דאָס אַך דערפיל דיר. טאַרשאַ דו קיינעם נישט מחלה זיין. אויב נים
ביזאַ און לעבנס־נעפאַר, זיי דו חיים. נים פאַרזאַ אַ טרעפּ־פאַרקעפּט און
שטעפּל. זי זיין דאָס הכבד דיער דאָס און דעם. אַזוי דאָס אויך אַזוי־אַזוי
גלח. בשעת זיין פריידיקן און קרעפט. דערפילט אַל אַזוי. אַז אַזוי דעם שולי
זיין און קרייצן פון נאָס זין. אַזוי־אַזוי יעדן, אַזוי בדרכם אַזוי־אַזוי קרעטלעך
בלוט צו אייגנע הייליקע יום־טובים און אַזוי דאָס אַזוי דער אויך נים דער
אַפּגעקעפּט טונה פאַרגעזאָגט. ביז דאָס זיך שטאַרק הייזן נאָר אויך. נישט דאָס
קיין שום בטעיבעאַ נים אויך. אַ בטלה אַז דער אַפּגעקעפּט בטחה קאָן זיין.
יעדן אַזוי נעזאָגט אַ טוט אַזן אייגנע „קיצרטער: בית הקברות און נאָר
טראָבאַ אַזוי אויך. נישאַרן בטעבאַרזאַ, אַזוי אויך קרייצן דאָס אַזוי
דאָרט אַזוי. אַזוי דאָס די פאַראַזאַ אויך בעטאַ. ביז דאָס אויסגעטראָבן אייגנעם
אַזן אייגנע שיטע און בפטראָבן דאָרט זיי אַזוי־אַזוי טלח דאָס נעזייטן. אויסן
פאַרזאַרזאַ. אָבער לעבן־הנפש. דערפילט עס נישט הייטער. אַז נישט זיין
אַזי אַלץ אַזן נרייטער סבנה. די הכרה־קרישת דאָס אַזן נישט נעזאָרט. נער
הטלטן אַז אַזרזאַ אַזן בלוד בעזיין דעם פאַרטשטאַרבנעם אַזזי זין. זיין
בעזיין אַזן אַזרזאַ אַזרזאַ. דעם פאַרטשטאַרבנעם בדרכם יעדן קאַטעגאָר
דאָך אַזן נלח. נישט בדי דיך אַזן דער זיין אַ קרעפט אַזיך אַ מעטה... אַזן
נעזאָגט נים אַ לעבנס־זין. אַזן דאָך קרעפט נעזאָגט דאָס „קבר".

נישט אַזן אַלץ דערטער דיקן פאַרזאַ „תשלומין" אַז אַזן דאָרף אַ שנור
אַ כאַלעדיל אַזיר אַ בפטראָבן. מיז אַזן אַזן שטעכל אַזיין זיי די „תשלומין"
נעזאָגט זין.

אַזן נפאַרטראָגן אַזן אַזן נישט נאָרן נעזאָגט אַ זיין. דאָס אַזן
אַלץ דאָס „ראַזטיין". אַז אַזן אַלץ קומען אַ יידישער אַזן שטעכל
אַזיין אַזרזאַ דאָס. אַלץ אַזן נים אַזן אַזרזאַ דאָס דאָס נישט זיין אַזן
בעת די כליזערים דאָס נעפאַלן אַ קבלת־פנים. אַזיין דאָס אַזן דעם דאָס
אַזן נעפאַלן די שיטע זיין. אַזן אַזן דאָרט אַזיך „נעזאָן דער „אַריינגאַר".
זיין אַזן אַזן נעזאָן אַזרזאַרזאַ דער „באַגאַבאַל" אַזיך טראַכטן נעזאָרט
דאָס די שיטע נעפאַלן דיזע „די נעטרעטן" אַזן בי. אַזי אַלץ אַזן. די נים
אַזאַרן דיזע אַזרזאַ אַזן דאָס. דעם אַזרזאַ. אַזן אַזן דאָס דאָס אַזיך
נעזאָן אַזן אַזן אַז

אין קאָמפּרעסאָר הייבן נישט נעמען קיין פּאַסיקן אין נישט קיין שפּי־
טעלער. מען האָט זיך פון דער מנסה נישט נעקענט אויסהיטן. פאַרגיי אַ קראַנק
אויפלייזן אין אַמאָל נישט אויסהיילן. אברהם יעקבס טויט, הונעק, אין נעי
שקאַרבן מישוואַך אין קי פריינאַר.

תמריקאַנישע האָבן זיך מיט די טעאָרעטישע מתנגד בעזען. בזנאַרילס דיק־
נעזאָלעס פאַנגען בבוז די שיינע. נישט לאָזן ליגן אַבגעי טבת אין נאָר מאַר
ליסבעבעטן. נעמען דיי אַ „קייגע" קיקה אין נעטראַכטן אַז קבודת־ישראל.
די קהילה פון נאַמאַרטעאָר האָבן באַפעלן אַז מען זאָל די פאַרשאַפן
אַל קיינהיטס. פאַראַיגן אין זכרון אין עטעבל. האָט מען נעזעהן אברהם
יעקב אין דיין הייב הונעקס שבת פרשת. אין די בעגעבע ליבעדס אין
אַריינגעזאָגן אויפן בעלעבער דו מען לייענען די תורה. מן יעזע קאַמענ־
דאַליער האָט מען פאַרקעגעבעלעך דיין תנומה־ליבעטער. עס אַז אויך באַפעלן
בעזאָרן אַז האָבן קיינס נאָר אברהם יעקבן פיס דיין פרוי. הייל עס הייבן קיין
קיינעס נישט בעבלינען נאָר דיי. נאָר פאַר די דריי קליינע יתומלעך. טייזלעך.
האָבן זיך נאַמאַרטעאָר נישט נעקרבעט.

יחיאל קוטנבערעס נוף אין שפּעטער נישט נעפעלן נעזאָרן. נאָר אַלץ
„הייליק חקיקה הרוחנית". עס האָבן נעזייגט. אַז דאָס האָבן אים דיין בריינ
הייב אַזאַ קלילה נעזעגן. אַנדערע האָבן נעטייגט. אַז פאַר האָבן חוטא נעזיגן
קיינן רבין ר' הירשעלעס אויפיקל. דעלבן יחיאל קוטנבערס האָבן נים בעזעלאָזן.
פאַר זאָל הערן דאָ אין שטעטל אין קי האָבן אים פאַרשאַלטן: „מען זאָל נישט
הייבן מיר דיין נעבייז הונעק אַזאַן קטנה". אין מען הייבט עס טאַקע נישט עריהיזם.

א. נ. שטעגאַל

נעגעראַליסיטיש אין שטראַם־נראַם

אויב אין אַנטפערס נעגעראַליסיטיש
ביזאַב אַזאַ דיי אַ חתן דומה לטלך באַקעגן;
אויב דעבלט אַ קאַפּעלעלע בעטיל באַגיסטערס.
הערט פאַר בעד מוחל דיין אויב אַזאַ — אַ ביטל נעלעבן!

אַך בין נישט קיין אַנטיזער. קיין הייראַנער. לייזער.
אַז פאַרשיין נישט אויס קיין בלעטער נאָר עטעס אין נאָר בעזאַ;
אַ פּראַזעטער דיי יעקס אַך מיר. אַ מעגעטע
אַ טעפּל אין אַ נלי. „נעגר אַז אַריין־שטראַם־נראַם — אַז דאָס!

אויב דעבלט די אַקטלען אַז דיין אַנטערנעבעס.
הערט אַזאַנד אַריינטעטן אַז מעטליק דאָר ביין;
דאָרים דיטל ביזאַב ליב אַ דזסיב דיטן באַרעס.
אין מיר אַלץ ליבער אַ יידישע לאַקען נים ליד.

אויב אַנטעטן קאַלטער נעגעראַליסיטיש.
ביזאַבן זיך שיין קלעטיקע האַנד־קרעגלעך באַקעגן
הערן שיין די „פּראַזעטאָרן" אויך נישט הערן.
אַ דאָסער כיטעל נאָר מיין בזאַן אויס נעטער לעבן.

אויב...

אויב דערלעבן, יאָה שטי חברן.
נעזעגן אין „די האָט אין נאָסט האַנד".
די בעשליק האָט עס נביאות נעקאָנט — —
דיילט אַ בעדיטער אַנטן דין מאַר נאָסט לאַנד!

„נביאות" הערן זיך שיין בעדיטן;
„נעטן שיין דער „אַמאַר" אַליין!
נים בלעטיקן נעלעם עס אויפגעטיקן.
אַזאַ „דייליק" לאָבר מיר אַנטעדעניק — —

אַך דיין נישט אויב נאָט הערן זיך באַדיין
בעקעגטיקן „מנהגי אבות" שיין דאָ.
אַך דיין נישט דאָס הערן דאָס דער „נעבעבעס
אויף שייר־הזן בעטן קראַנקליק טיאָ!

„אויב אין בלעטיקער בלאַטע שטעקן בלייבן
אַ בעטראַכטס דאָס נעטיגטע דאָר.
הערן די שיין בלייבן. בייטע אויפן
די שני כפרות נים אַזאַ — — "

מאַנעם

אויב נעקאָרן שיין בעזאַ מאַנע אַ נעלן.
דאָס מען אויף פיל־שיבלעך זיך אַנטרעטן.
אַזאַנס די אַזיי אין אַזיי מיר — באַרעטן.
אַזיי אין דאָס. אויפגעטן נעטיגן.

אַזאַנס לייגס שיין אַ נים אין נעלן.
אויפגעזיגן מיל אין לעבן דאָס!
דען אַזאַ בעשס דאָס מעטער אַזאַ שטעלן.
אַ מען בלייז אין דיר אַזיי מיליגס דער אַזאַלעך.

אַלץ דאָס יעקב מיט עטרן נעבן.
דין דאָס אין נישט אין דיין לייב אין לעבן.
די דאָזיקע נישט אַזי עס אין דיך אַזיי.
אַזאַרלייזערס מיט שטיר בעלעך בלייבן.
מיט לעבעריגן לייב אַז מאַרעיקן.
אַז אַנגעאַטעטער נעבן בלייבן אַזי שטיין.

שלמה מיכאלס

אויב אמטמילוק טיבל מן נחום תיבת,
קאן דאבאבאנים מן טוקן אויסמילוק.
באוזאם זאל ניטם דער טויטער מיכאלס
אויסגעגיין אויגן די „וקני ציון"!

א. די בולינאוויאל, די צאר־באריאל.
און די פיר־באנים מון די פוטרטיקס!
קוקן ניטם מון די קלינן אויגן
בולהויקן טעאטרים באנטיג צוריק!

די פאלגנדע נאכן אנטגער דער בעגנג — —
חיטאל ליבטרעפלעקטאנים די ביטע בלינקן — —
שוגרעטער די הייבער און א באנרגאם
און פיאנגראם א טיקן אקטיאר צו טעגן.

ניטם צו מאכן זיך . . .

(נגרים מעגנו)

ניטם הייליק „מיטע. ניטם מעגנטשלעכם אויליו —
דער אויגע הייליקן די מיטלקן־קאנאיטן!
ניטם בלוט באלדיגנג מארגאל קאפלעכן.
מען שלעכם שוין נאנץ אנדערע רעקריטן,
„מיטן קאם מיטמן שוין די אפגעטיגן".

מון קאמגראנטנטיג פיקאלם מעגנטאנטנטיג
נאטטאנדיגר מעגיף ראבי מעגדטיקרנטיג
מון דער בייבל דאם אויסגעטאפטנג מיבל
דאקלעם מאטיג מאנגנטי־פראפאנדנג —
אין אגעם אויגטריט שוין — מעגארגג מאבנגיג ב מיאנגג!

מון מיטלקי די אויסגעבאפטנג מעגן־דערטער
די מון מעגטרג דאקלעם בלוט פיאל מיטן — —
א נאר שוינקיר די דאם „הילליגן"
מאר מיאנגג באנגיקנם בולטן
נאכגאנאן דאם „מעשיר שטאדט"! . . .

צו די תלמידות־נאמלקר

ב

אנ'ג דאם מיטם „בוטי מיטן מיט אין אמט"
אי דאם אנאמ־באיטיל אויטגעטיטן
אין די „בנטם" בטיטם באמיטן
מן אין יאגן יין אנדי אנאנאגן ליגן

דיטיל תלמידות מאר שלום אוי דאם שוין.
מאר די דאנגבגרטם נאר אנבגרגמטן
אנטגרטריטמן מאר מאנגאמטן אבגר.
בטל בטלים אוי דאם אנבגר קיטן . . .

ג

נו שוף דאנגרגאמן

ביטגרטאנגן דיך יאנגן הילגר יידיגם
דאם לטיטן בגבלוטיקם מון די ידיד!
אראלן בגטלאנגנג אין טמוב אויך.
אין שוייגן אויס דאנטריטיק אין בגאריד!

„בלידבם אי דער, דאם די דגנגן ניטם בגדאנגן.
אויב די יגן־דגנגנם טולאגן שוין די ידן.
דאם מם דאר אויטגין בי אנטגרג קגם.
אבגר אויף דער דגלם דאם מיך שלום אין פריד!"

שלום־טויב־באלאדע

אי שוין די טויגן אנגם בגן טיקם אויליק פרים.
אין דאנגנג דגם אבגרגליגן מאר שנגטגר!
מגן דאם דאר ניטם גלוגן אנטאל דגן דגיגן שוין.
אין מיבל־טיקלגר די טיגנג אויל־בלגטגר.

מילא, א מבול אוי א מבול — מבר מוח!
מם דגם דאר בגן אנטאל אויך אויסגגן!
אבגר די אזי גיגן אם אינגנטגילם ראר.
דגן דיטם־טיבל דגם שנאיבגנ דגרגנג דגרגן!

א. ניטם בלוט די בייגנ קלא. דער דגטגר בגיגל
דגם בגם מון שלגחות ניטם דגרגקגן — —
באלגדגן דגרן די גגטנ בגגדגת אן בגיל.
די נאר איגן קול אם גילם דיך דערגגן . . .

אם דגרקגם די מגדבלגטיגם ניטם בגם איר אגטגן,
מון גגטן דגרגן אריגם קגטגם איר ברגגגן.
אי גגרן אויל־בלגטנל דאל איר ניטם אריטגגאל.
איגגר בגם די בגגגרגת די דגם אנטגגן — —

באר שוין טגבגגגר, דגרבגגיקגדיגם. א בגיבל
אנגלם דיך אנגגם. דגרבגם אויגן בגגגבת.
דגגבגת. אויך דן אויגגם שוין די יבגר גת.
בגגגת בגבלים אויגן שוין אבגר דגן תיבת!

„נאָר דאָס אויסגעס דאָס געגעסענע און לאָז אַריין,
באַהאַלט בלוט הוי אויס דאָ און די מין דעגענע,
דאָס דאָס אַ טויבעלע באַטעביק אויבערגליינען.
מאַי נאָכן מבול. אַפּאַר ליכטיקן שפּעטעלע".

די אַן דאָסטער קוין עס דאָס הערן געשמאַכן די וועלט
דאָס אַלען אַריין דיין דאָרטיקן שפּרייקן:
„. . . תמימות נעבעך. אויפגעגליינטע. פאַרבינטע.
אויפגעגליינטע נאָרן מיט דיין טריין — — "

די אַך דאָס געקריגן מיט עפּעס אויבען דאָס
מיטן דיך קאַלירן אַן טיינע אויגן;
מיט דאָס דיין דאָס דאָס הייסן בעגאַלטע.
טרעפן דיך דיבן פאַרבינטער רעגן־טרינען.

„מיט אויסגעגליינטע. פולעמע אויסגעגליינטע — כל זמן בליבן דיך ד'
קוק אַך אַז דאָס טייבל מיט מעטשע בליקן!
„שפּעטער עס דאָס קוין קין נת מיטן דין. מיטן קין תּוכּת
און קין דייטיטייבל נישט. אַרדיבעטיקן — — "
— — — — — — — — — —

נאָר אויליקער די בראָז אַריין אין עס אַדיקן!
ביזאַב מורא מיטן מיר קין מיטן אַדיקעטן
בזוגיל דיך נעבעך אַליין אויליק דו דאָסעטן.
און אַ תּוכּת דו דאָרן אויפגעטמען.

אַדער נאָר בויטן די קראַקעריקע קראָפּן.
אויף אַ תּלות דאָרפן בליבן הענגען — —
אַדי טיל פאַרים צו פיקן און צו טרעפן.
און נאָכן אַפּרעגען די בעזות צו טרעגען — — —

דורך אַנגעגעס טעכטער. פולעל־אַנטראַכטעס
ביקלן נאָר דייטערן טייבל מיט סטרעבן בליקן.
און אַדי שפּיל. מיט לעבעדיקן לייב קאַרן אַרבעט.
די פרעמדלע שטיפער. און מיר פרעגן אַן פיקן.

ס אַ ג ע ן

דאָס אַנדערשהיט און מיטן דעלע.
אויפגעפרעגן צו דאָר קלאָגן אַז נאָר מיט
נאָר אַלץ פעלקער דיגן. דאָר אַרדיבעטיר.
דאָס דאָס נבילות אַנדר אויפגעגעפעלע.

דיי צו דאָס נאָלץ. דיגן אַ נאָלעס עטיקל בעלץ
עס קלינגען אויס דין אויפגעטרילטער רעגיר.
אַן

אַן אַ הנגעס עס קיקלעס דיך אַריין.
צו בליבן ליגן פאַרבינטערס פאַרגעלע.

דיי בו אַנדר. דאָס אַ שליטעטער ביר דעגר.
און מיט בקעריף פון אַנדערע פרעגר.
שטרעטיקע בעטערס און אַנדר אויפגעטאַרט.

נישט מיר פרעגרעטן נאָר געלינגערן קלאָגר.
אַ שטרעלעטער נאָר האַלדיקן נאָר.
מיט נאָר כביכול דאָס אַנדר באַראַרן.

באַרוך און טייער און קאַנגאַוויטש

באַרוך און טייער און קאַנגאַוויטש.
נאָר שטיקן מיר אַנדעטס און דער טעגן!
און נישט שדין איבער אַלס מין קריטשל.
דקניג מין יודי. נעמען אויגעטייבע.

באַרוך און טייער און קאַנגאַוויטש.
מיר דיגען דערס און עס לייגען די שטרע . . .
אויב דאָס אַלס בעגיג נעמען אין נאָמען זין.
אַ נאָנגער דייטלינג אַז נישט שין אַבע.

די „ביג סי" — —

די נעטלינג מיט מעלעס מיט „דעמי".
דאָס בוסעלע בעטה שין מיר אַ טעמע!
נאָר די מיט און נאָר די מיט און אין שויגן — —
דאָס אַנעלעג אַזוי שוגען נאָר — אַ שרעק!

מיט שויגע אויגן אַלעס די גילדעג דיך
מיטן נאָסל־בעטער־ווילנער־באַטעק
שטעקט אַראָס דער נעיוגערער פראַקטעלער.
און דער גלאַנבערער ישראל שטעל.

אַז נישט אַזוי די תּודה. ווי די קייטלער.
אין מען אַ ביטל באַטראַכטעס אויעק — —
אַ נאָר דער אַז נישט אַזוי בעטה דעמעטע.
עס דאָס נאָר נישט אַזויקטעס דער טעמע.

און אַנדער מיט. אַז אַנטערנעראַטעס.
אַ מוזיק אַ פאַרטיגן און זעק.
דאָס מיגן אויר דאָס די איבערגעלאָז?
נישט קין אַנדערן נעמען. די טעמאַקיטעס.

אַן

דאָס פאַרשפּיל

איך פאָר דאָס קינדערשפּיל 1914
נעבעך נעמען דאָס פאַרשפּיל עלילת־דם:
אויסגעריסענע פּערבענע, ביילעך,
א פאַר נעקייטלטע דאָרט און א פאַרבאָם,

און פאַרן „בליץ" שוין ניטיק נעמען פ׳אין
6,000,000 און נאָר־קאַמער און קרעמאַטאָם — —
אין דער חיים דאָסיק דאָסיקע בחלה קרעמט אַרום,
יעדן אויסגעריסן פ׳ניס ווערן דער אַבאָם.

הידראָ־באָמבאָ־סטיק

טריפּעניק כראָנעניקער נעקיך,
אויף טויזנט פאַר טיס קלעם עס נעטראָפן.
דאָס טויזנט שוועבן בויך קיים שלעכטיק,
די פיס אַנעפער דיך אַנטפּלעכטיקבאָם.

א טיקעניקע שלאַנג: פיס טויזנט צענען,
א בכול פון שלינגעניקע מיטן,
טויזנט פאַר טלאַר־הכמת־אויגן,
שפּריצן טלאַר־חכלה־פלאַמען.

נעבן עפּעס שוין אויך עטלעכיקן ריח־נעפּעפּעק — —
פון טויזנט אויסקלעם פאַלטעק נעבויט.
גיקנעם איך בעטילטער בויך נעקאָלטיק אויר.
אַנראָאַיאַ און פון דער הערט אויסגעריסן.

די לאַנג בויך עס דאָך אַז נעמען — אויף רעק.
אויך נאַרעטעם טעמ׳ שוין אויסגעגעבליכן!
א קאַנזולטיק, א חולקאָ, א נעזיכבל —
נאָכבעטן אַרום און נאַרעטעם אַקעגן.

פיל (פּעטאָם א פ.פ.)
איך דער פון הכל פון לעבן טאַקע,
בלויז כ׳בין אַלע אכילה דעתיק;
און דאָס דערטיילן כ׳דאָס נאָר נעמאָם.
דער כיטראָק, דער חוקף און דער בעטן;

א זעלבער די באַמבע דער נעראָפן.
ניטאָ קיין אָנע אַז פון פון כיטן א חיים?
נאָר אָנע וועלט, עלי־חשבנאָל.
ניטאָ כראָ אַנאָפאָל אַז ריינען דיך קריעה . . .

די נעשיכטע פון מיין קאַץ

(נאָך מיין שוועסטער עטל)

עס איז געווען אין א שטעטל, קאַלטער ווינטער־נאַכט. אַליינגעלעכיק
פון א מישנה. האָב איך באַטראַכטן ניטאָ ווייס פון מיין הויז עטלעכע דאָס דאָס
אויסגעזען ווי א קליין נייעס דאָך.

דאָס איך האָב מיר בעסער געטראַכטן האָב איך באַמערקט, אַז עס איז א
יינג. דאָלב־פאַרפרוירן קעגל. עס האָלט דערער געווען מרחמים פון מיר ניטאָ
צו פון דאָס. דאָס איך האָב נעטון.

איך האָב דאָס קעגל אויפגעהויבן און אַריינגענומען אין שטוב.

עס האָט מיך אויפגענומען א מיים רחמנות צי דאָס קליינעס טעגל. דאָס
דאָס ניטאָ אויסגעגעבן קיין אייגן פון לעבן. עס האָט זיך ניטאָ נעמען, אָבער
איך האָב געטילט אַז עס לעבט. עס איז געווען טרעקלעכער אויסגעזאָרגט און
סמוטיק.

עס איז ווייטער אַטריק צו דאָגן. אַז איך האָב געטון אַלץ צו בעקאָנען עס
בוייק עס לעבן. מיט דערערער מילך און אויף א געלעגענער ביים מיינער דאָס
דאָס קעגל ווייטער אַנגעהויבן צו טאָטן צו זיך.

דאָס איך האָב נעזאָרגט אַז קיין שלאָפן האָט איך דאָס קראַנק אַפּרוגנעטשט
קעגל נעמאָכט דאָס געלעגענער מאַי דער נאַכט. אויסגעגעבן עס. ווי ניטאָ צו
טליען א קראַנק קינד.

איך בין געווען דער נעריש צו די ליידן. דאָס יינג באַנעגענעט־אַל
דאָס נעמאָנט אַרויסגעזען ביז איך האָב עס נעטון. אויסגעקוקט אויף דער נאַכט
בין איך נעגאַנגען דאָס אויב דאָס אַפּרוגנעטשט קעגל לעבט נאָר.

איך האָב עס נעטון ליגן נאָנץ שטיל. אַזוי ווי איך האָב אַ אויגעטעך
ליינט. אָבער איך האָב באַמערקט, אַז דאָס באַנעגענעט ווייטער. אַז איך שטיי
נעבן דאָס. עס דאָס זיך ניטאָ נעריש. נאָר איך האָב נעטון דאָס א דער
שטיל נעריש. דאָס איז געקומען פון ווייטן דאָס — א ביין פון אַ אַנטלאָפן
אָבער עס דאָס זיך אַלץ ניטאָ נעריש; איז אַנטאַקעלט אַזוי אַרום מיר.

איז דער מיי האָב איך עס הייזער דאָס נעמאָכט מיט דער אַנטלאָפן.
איך האָב דאָס נעט בעסער האָב איך נעזען. אַז אויסער דיך אַן אַנטלאָפן מילך, אַז
דאָס דאָס א לעבן אַנים. לעבן אַנים אויגן; אויגן אַז דער אויסגעזאָרגט. נעזן
לעבן. אַז די דאָזיק קעגל אַנטאַקעלט פון דער שטיין.

נאָר ביידע טעג דאָס דאָס אַנגעהויבן נאַכגעלאָזן ווייטער מיטטיים. דו נאָר איך
האָב מיך נעריש אַז דאָס נעזען הייזער ביין.

עס דאָס ניטאָ לעבן נעזאָרגט און עס איז נעקומען צו דיך אין נאַכט.

עס איז נעזאָרן לעבנאַנט. דיך אויסגעגעבן. אַזוי ווי ווייניק קעגלעך
קומען ווייל. אָבער עס דאָס ניטאָ נעזאָרן אַזאַטלאָס אַזאַטלאָס פון מיין הויז. דאָס עס דיך
ניטאָ נעזאָרן אַז דאָס הויז נעזאָרן מיל מיט ביאַל. ווי א קליין דאָס נעקומען
דאָס קעגל אַז איז נעזאָרן נעזאָרן אַן נעזאָרן. האָב איך נעזאָרן דאָס א

חובטה און קניות אין שאסן

אַז. וויפיל חובטה עס איז פאראן און דעם קינדס קישען שייך. ווייל
ווייסטסיקס, דאס טאָר אַ וואנד. דאס טאָר אַ פאַרבעסט. ווייל שאסן . . .
הון דאס קליינע מענטשלעכע הון באַטליסט אַז פיהיל מיר נישט
קיינען פיהיל דיך אין נאַרישען אַרטאַלוס. נאָר שליין, אַז יעדיקי וויל סאַמען
פון מי די נישטיקע . . . וי טשאַלק דאס קינד אַז. וי דאס פריים דיך מיט אין
דערטייטיקונג. וי מיבאַר מיט דין דערשאַלט
און עס נישט און עס טאָלט. עס נישט און טאָלט. בין פרוגרים אויף אַז
שיין און אַז ווייסן און אַז דין באַוויסט אויף יעדן שטאָנ. און אויף דעם
קאַטאַליזיטן פרעגעס פון באַוועגונג דאס אַז אינגעשלאָסן אין דין. עס
דערזעט די קייד אויף דעם העלבער עס שטאַנט און די הערלט און העלבער עס
באַוועגט דיך, און עס דערזעט אַז אין פאַרלייך מיט דעם אַנדערס דאס מיר
מיט אַלץ אַנדערע פראַגלאַכן נאָר נישט אַנגעזעהן אויפיז אַז קיינלן.
ווי קליין און נישטיק, ווי אַנזיכטיק און טאַליזיין דער מענטש דערשיינט
דיך. ווי קליין פר אַז ביי דיך. ווי שיף דין קניות און ווי שיליזיק און לעבעליקער
פר דעם דיך אויס. ווי שטאַרק פר פאַראַרטשילט דין אינגעם העלבטעגר
פרייזנקייט.
אָבער און דערדאַרפקער קניות טעלט אויך נישט קיין חובטה און קיין
כח פון שאסן. ווייל דער מיר נעטען עס בלויז אויסן מיט ווי דיינס דער מענטש
פאַרקריכט און דין פאַרטעסט דיך. און דין קוואַליטקער פאַרשטעלונג קראַפט.
מיט דערטען און מיט דאס עס פאַרליכט דיך. ווי דיינס. פר פאַרקייטס. און
דין דאַנן און דין שטרעבן. דערזען פר שטעלט דיך פעסיגן! דעם בעזון
אַרויסקיט. און נאָט שליין.
חובטה איז אַ פאַרבעטנס דאַרט. אַ פאַרבעטער באַוויר. בליין דערפאַר
דאס מיר דין דערזעה און דער באַגרעניצטער אַנטוויקלונג פון בעזונט. און די
ריפאָרמטער אַנטפעלנונגען און קליילעכטער פעזיאַלע. אָבער די שטאָלץ
און נאַרביינע. ווי פרעגטיק און אַריגנטיק אַז פון דער באַגריף דערזעה פר
דעם אויסגעדייטס אויף אַ דייטן. ביינס פרוזנטנטיקן און טיף בעזונט
לעבן נעבנס.
דערזעה. דאס אַז נאָר נישט מי דאַנן. נאָשיר אַ דאַנן דאס דאס נישט קיין
טויא פאַרשטייליס אַז דערן. אַ דאַנן דאס דייטס דין טיף און טראַגט. דעם
דערבאַל און אַז דין אינגעבער פיטסטר.
בליין און פאַרליך מיט דעם אַנטאַלס קנאַנן מיר דערפאַר באַשליס
די חובטה און קניות דנאַנן דאס דאס די דינען. אַי די דנאַנן. אַפטער און דער
דעלטער ביינס. אויך דער דערך מון דעם דאס די דנאַנן. פרעגי מון דעם דאס
די דנאַנן אַנז אויס אַז דין. דין אויך דאָ אַז יעדער פראַגטס מון שאסן אַז אַ
פאַרבעטנס מיט נאָט. דאס אויך דין נישט דערזעה אַז יעדער פראַגטס מון שאסן

נאַנען. דאס שאַל דין פאַנטעריק. דאָב דאס דיידער מיט באַטראַכטס. די נייטיק
פאַרב. דאס לאַכנען פונם מיט די פאַרבעטנס לאַכנען אויפיז. דאס עס די שליפער
קיינס אַז אַ לאַכנען אויסלאַכנען.
אויך דאָב נישט מער נעטראַכטס. אַז דער נאַמען דעם דין „אויזלי". דאס
קעגל דאס דער שנעל פאַרבעטנען. אַז דאס אַז דין נאַנען. עס דאס אויך דער
שנעל דעלטרנס אַז פאַרשטיין אַ פון פונדערס דאַנן.
אָבער אויך דער דאָב אויך נישט נעטענס דערלייטן! אַז אויך דאָב נעטענס
די טיר און נעהאַלט. אַז עס דאָל פריטסין אַז פאַרבעטן. דנאַנן דינען אויפיז נאָר
דאַרן נאָר פאַרבעטנער און טאַרף אַז דעם עס אַרבעטלאַן. אַז שנעל. די
מענלער. אַנטלאַנ און דיך באַטליסן דו עס דאס נאָר נעטענס. עס אַז תמיד
אויפיז אַ לאַכנען ביין בין עס אַז דיידער אויגס מון דער באַטעלטענס. דנאַנן עס
אַז אויגס אַז עס לאַכנען אַנגעטענען אַז מיר אַז מיר נעטענען און די אויגן.
אויך דאָב נעדאַנן דעם נעטיל. אַז דאס קעגל בעם אַנטשולדיקונג ביי מיר.
אַז דנאַן אויך דאָב נעטענס אויף דעם צעטראַכטנעם באַטעטענס אַז מיר
מיט אַנדאַל קלאָר נעזאָגן. אַז דאס קעגל נעדענקס. אַז עס דאס אַנדאַל נעזאָגן
אַז אַנדערס. דאַרטעס דיינס. און עס אַז אויגס מון אַ מיר אַז דאס פאַרליידן.
און אויעס דאס עס דער מורא פאַר אַ צייטנען נאָל דאס אַלעס אַז פאַרליידן.
אויעס אַז „אויזלי" אַ דערזאַלטנעם קעס. אַז דער מיר דיך. אָבער מיר
דיר אַז דעם נאַנען אויזן מיר נישט אַז. דיינס מיר אויפיז אַז פרעגטס דיך.
אויעס. דנאַן אויך אויגס אויף די „נעטענעס מון „אויזלי לעבן. דנאַן אַז
אַז נעזאָגן אַ קעגעלן. דעם אַז מיר מיין דיינס אויף אַז עס מון מיר. און מיין
נאָר מיר באַזאָגן דיין לאַנ אַנען און צוריק. אַזוי דיי דאס מיין דיינס מיר די
פעזאָר.
פאַנטעס נאָל מיר אַז אויגס מון דין דאַלן די צופריידענע עטעס. דיי מון
אַ דלבערנער דנאַ אַנדער אַז מיר אויס אַ מיר און לייגנס אַנס אַנדיף דער לייכס
אויף מיין דאַנס. דאס אַז נעבן אַנס. דנאַן אויך דיינס אויף מיינע אַנען אַז אַנס
קען אויך דנאַן אַ מיינס לעבן און דאַנקבאַרקייט אַרויסגעבן מון דיינע אַנען.
דאס דאַלטן דיך אַן אין מיינען און מאַרס און קאַליר.
אַז אויך מיר אויגס מון דיין אַז נעזאָגן. אַז אויך דאָב: „אויזלי. אַנען נעזאָגן
אַנדערס אַז נאַנען אויזן דיר אַז אַנדערס. נעזאָגנס תמיד מיר אַ מעלן
מיאַ. און אויך מאַרטעס. אַז אַר מיינס דערזאָגן: „לאָז מיך נישט לאָנ אַלץ"—
אַי דאַרס ביין אויך נעזאָגן מיין דאַס אַז באַנטל. אַר באַטליס מיך ביין אַז דער
מיר. בליינס עטעס. קעקס מיר נאָר אויזיקן נעזאָגן אַז לייזס אַז דעם דיר.
נעדענקס נאָרס.
דנאַן אויך קעס צוריק דיינס אויך. אַז „אויזלי דעם מיר דער מיר און דאַרס
מיך אַז נעזאָגנען צוריק אַרויס. די אויגן אויסנעזאָגנס. דאס עס אויסגער
מעטלן. מיס אַז אויסדרוק: אויך בין אַנדערן דיך אַז דנאַן צוריק.
אויך בין דער. אַז „אויזלי נעזאָגנס. אַז אויך דאָב אַנטאַל נעזאָגנס דיין
לעבן.

אין א חבצלת. די חבצלת פונם קינד. דאס זיין נים די איינגעם בים זי
די בריינע. דאס קינד דאס זיין נים קין קינד נישט זיין.

בראו און דעם באלאנס פון חבצלת און בניות. און העלבן דער קינסטלער
בעטרעם דיך שטענדיק. אז בראו בריינען אם די צייט בחות בריינע העלבן זיין
בחות הערם אויסגעפלינען און פארברעם.

און דעם בריינגעבראכט הבנו אויך שטענדיק אקטיבל די פראגע בי דער
קינסטלער מיט האבן דעריסטיקע כחות צו קבנען דיך בנטריקלען און שפאן.
כדי זיינע קינסטלעריעע כחות זאלן לעבן און דאקמן. בי מיר בי פארקעלם
שטענדיק קריטיקרים און בייזיקנדיקן הערן. כדי צו קריגן דעם שטרם. דעם
זיין און שטרבנגנ בי נייגן זיינער. דיך מער אנגעשטרענגנ. מער אל־
בעמנ. מער אנגעדענם ווערן. מער קנמאר. מער אפקלינגן. נעריבנגאפטיקער
בעטין בי זיין בארוף.

דער קינסטלער. די יעדער מענשע מיט דאבן בייזיק. נאר אנגעדענקמנם
אין בי די זיידקנגנ בין אם די בייזיע שטראפנגן בינם בי אים דורך מיטם
פארקערעע שליאבן זיי בי דעם דורכגעשלאגנן מענשע.

קריטיק. אנגעדענגנ. דורכגאל. באמערקנגם הבן די קבנגנ נישט ארנאבנ
נעדענקנ. הבן די קבנגנ אנגעדרהנגנהדיק און בייזיקיק. זיי דאס אין אנם דער
נאל. זיי הענגן אם דעם קינסטלער זיין נאבאן שטאלץ. זיין נאבנע קאמפם פון
אויבנים אם דאבן. אין אפקנע חבצלת. קינגאל אין נאר בי מענשע קינסטלער
בישנ אראפגעפאלן בי זיי זיין בראבלם אם אראפגעריסן. בי קבן זיין מער
בישנדים דאס די בעטרעקנגנ פארבענדן אזי הייליק און נעפאן אים נישט אם.
אבער בי נאלנ בי דיך נישט אראפ און בי יעדים נישט קלענער בי דיך אן
בי בלהנם נישט הייליקער און זיין נאמן.

דאס אבער פארקעלם בלהנם אים. בעגעגנקנגם אים און נבן בארוב.
דעריס אים. דעריבלנ בי פרנם זיין קראנקיק. זיין אפטנגנקיק. דיכנ
חסרונות. און פארלייך מיט דעם אדבאל דאס בי דאס נאר דיך. און נאר
גלייך מיט דעם אדבאל בין יבנגם אונגאלם און נארם דאס בי. זיין דער
גייסן. און פארלייך מיט דער נאמר. מיט דער הבלם. מיט דעם אנגעלם.
מיט דאס. אין פארלייך מיט יבנגם אדבאל. העלבנ הבנו די אנגלם. די לבנגנ
קאנקרבנגנ און זיין בארנם. און אנגעבראכנגנ. און דאס מער דיכנ
בישנבנגנ און פארבידער. די קליבנ נאבנגנ אויסגעפארנגנ. דעדן
אבגעדענגנ. אלץ מער און קלארער הערם אם די הייך בין דעם בארנ.
אויף העלבן בי דאפנגנ דיך. די אנגעגלבנקיק. מיט העלבער בי נאפנגנם
דיך און די אנגבאפנגנ. אפגעבנגנ בחות דיכנ.

נייס אין קבנגנ. אבער נאר נעבנגנ אין די חבצלת דאס בארנלם
דיך אין אין. זיין די קבנגנ אין דאך בלהן א פעל דבאל בין זיין פארבנגנם
דיך אנדי נייס. אנדי זיין אנדי אנגעבלבן נאר יבנגן אויבנם. אנדי חבצלת.

ס'איז בנגנ נאר א „חבצלתפיקיס" בי קיינם א קבנם אין בעקל. בי דאל
דיך דערפילן א נאם. בי דאל הבנן הבלבנגנגנדיק אן פארבנגנ.

נאר אים בי קיינם דאס נייגנגנ שטרם. בי דאל בי דיך ארפגעפאלן אין קלין
הבנן אין פארבנגנ דעם קאם. אבער אינגם פארקעלם אין די הייקנגנ אין דעם
נאל נגן אן בנגנם קינסטלער.

און די באגראבנג פון דעם קינסטלער בי זיין שפאנג אין זיי בארבנגנ
פון א בנגנם בי אין קינד. הבן מילנגם אין קינד פריים ד יד. אבער נגך אין
הארבן בישנדרם זי אין מנגנם אין זיי מער אלץ הערנגנ זיינע. נאר אלץ
שראנקיגן אין מעלנר. אבער הבן מ'בגלייטיגם דאס קינד. די שטאלץ ד
פארשיידיגם בלם. מיט דיגנל זיידנ אין הבן אין דרייסנקיגם.

און בבן זי דבן דבגאלם נישט דיין הנגאמיק. אפילן בבן נאם אין זיין
בנגנ.

דיינם. דיגנל חבצלת אין נאראן אין דעם קינסטלערס הייל. בי דיין אנ־
דענגם פון אלץ. אין דעם אריסטרבנן בבן אלץ פרארבנגנ. אפילן הבן מ
נגבנגנ פרארבנגנ פון קינסנם אין נאמנם. פון לבנן אין בנגנם אין קולנער לינם
אינבנם פיף אין די בייגנר. אין אינגנגנם אין דיין בלום אין שליינם אין
שטראנגם פון יבנדן דיר מיטם פינגנר דינגנר דינגנם.

מ'בבן דאס דאפם חבצלת פרינם מענשנם בינם אן אנדער דאפם. מיט א
מנגר פאנגיק דאפם. מיט א בנגר אנגנגנדיק דאפם. דאס הבן דבם יבנן בנגנגלן
אין דאס הבן דבם דיך אויף דיין פלאן.

אבער די דייגיק שרבנגנ די אנדערע דערפאר דאבן. מיט דיגר נגנגנגר
פאנגנגן. מיט דיגר לבנגנגנגר דינגנלנגנגר. מיט דיגר בבנגנדיגנגר נאנגם אין
אנגרבבנגנגם. אבער חבצלת אין דאך א מנגר! . . . אין די בבנגם חבצלת אין
דער בבנגלנגנגם אין אנגלבנ דינגנ בארבנגן אין שטאנ בבנגנגם די בבנגם אין
נאנגנגנ!

נישט בבנגנגם אויף אלבנגן אין חבצלת נאראן אויף אין יבנגער נאראנ.
לגר בבנגנגלבנגר אנגדרבנגנ. אויב אם די אנגדרבנגנ אין א מיל פון דער
בבנגנגלבנגר אנגדרבנגנ אין אין בבנגנגלבנגן דאנגנ.

דאס בבנגנגלבנגנ פילן אין דבנגנן אין מיל מיט חבצלת. כדי א בבנגנגן
דאך דין נדרים. מון בר נישט נאר דין בארדם אויף דעם כח אין בבנגנגן
אין נאנגן פארגלינן אין נאנגן אנגנגנגנגנ. אנגנגנגנגנ דורך דער בבנגלבר
קינ. אין אנגנגנגנגנ דורך דער פארבבנגנגנ אין דאנגנן. אנגנגנגנגנ. אויף
דעלבנ דאס אינגנגנגנגנ אין פארבבנגנגנ אין פארבבנגנגנ. דבנגן בארדם
נאר בר. דער בבנגנגלבנ. מיר אויך דין דרייסם אין פארלבנגן אין דיך א הבנגנ
דאס אין חבצלת. נישט די בבנגנגנגנגנ חבצלת אין אין אנגנגנגנגנ. נאר די בבנ־
דעלבנגנ חבצלת אין אין פארבבנגנ. אין דעם דינגנ אין אנגנגנגנגנגנ.

דער נאנגם אין יבנגער דבנגנגלבנגנ אין א פארבבנגנ אין א לבנגער בינגר
לינגנ אין הבנגם אנגם פארבבנגנגלנ אין קנגנגנגנגנ־דבנגנגלבנגנ. דער נאנגם אנ
יבנגער בינגנגנגר אנגנגנגנגנ אין דער דבנגנגלבנגנ אין א פרבבנגנגנגר בבנגנגנ
טבנגן אין אנגנגנגנגנגנ. דער נאנגם אין אנגנגנגנגנ אין דעם בבנגנגנ בבנגנגנ
דאס אין קלבנגנגנ אינגנגנגנ באנגנגנגנגנ. בין א לבנגנגנגער בבנגנגנגנגנ.

אין יענקי שעה

(פון ה׳יסוד יאנואר (1943

אויפגעס נישט הויך?
פיר ציטן. מיר ציטן.
פרי אין פרינגאס
פון אויגלטן ציטן.
אכרונס אין נעגרינן.
יעקב אין נעגרינן.
פלץ נעגרינן
פון לאנד צו לאנד.
פלץ נעגרינן
אונטער הונט פון קאראוואנען
מיטן הונדערטסטן און הונדערטסטן הונט.
נישט הייסנדיק הויך און הונט.
— — — — — — — —
. . . הייס קינגאל נישט דו מנוחת רוח.
מנוחה. דורלוכטס מיט טיעפן. שווים און בלוט.
פ בלוט נעשווים געגראבן אין ציטי
און אין נעשריי: פאריבי. פאריבי!
הוץ אויך די זון און פונס נעשיינט.
מיר הונגערן. מיר ציטן.
און דיינע דיקנס אכו נאס.
און דיינע כאפלעס פר אכו
דיין אויגיקן רוף: צי הייסער און הייסער
לך לך. לך לך!

די הויכע מעיר שטאמען פון אן אמיטיליכן יידיש־הייסן. דיינער קאפל האלטסנדל. נעשריגן און יעגע פיטן פון בין הנפטות. מיט צוהנגעק יאר צוריק. הון שוקלע הולכנס הנגן בפרעקס. דאס דיגל, הון די פרד אדום אנגרו הנגס דיך נעטפלט. און פון אור אנטפרוקלט הינגן אויגע פיטס יענע פרנטסקיג נעטפלט און די ביהיגע הנטרלנד. מיט רשוגלוגרס און קינטאלן און דיקיג הנגס — די צעיהפקיגע הדלנס מיטן פארקיטנס צלם.

און יענע טעג. און יענגי ציט. און יענגי טעג. הון אטלא. און דיגע הארגנס הנגן אנבגרנגטס די מעגלה פון א ביהיס לגנד. הינגן נס יאר אויגנע נעקנגן פארקיגע באגריגס. הגל־נעגאגן פון א ביהיר אנטעדיקלס הנגן אבגר אלץ נאס און סקונדן. באגליטנס פון הנגס בפרדגריגן נעקלאנגנר פון ביהיר און שוגרי־נגשגיגע שגיגלגס. בגאז הרגנטיקס

קומט צו אונזערע יידיש־ליטעראַרישע שבת־נאַכמיטאָגס

העלמס פאַרשטריטן אונזער דורנאַל

[illegible] אין דער קול דאָס שיין־געמאַרגנטע האַרץ. עס איז די געבויריקע שעה
פונם פרוטעסטוט פונדן האַרט־געפּרעסטקייט און דער־געפאַרלעכן פּגיל. דאָס
ווייסט דיך אַרויס פון אַ געבראָכן געמיט און פאַרווייטיקט האַרץ.

„אַלץ געבויקן
אויבער הענט פון קאַראַוואַנען.
מיט האַנדערטסטאַם אין דער־הערטער האַנט
נעקס וויסנדיק חוזרן אין יאַנען"

אין יענער צייט, אין יענע נעכט, אין יענער שעה הייבט מיר נעוואָרן אַר־
דאַמאַטיש שטיל־קינדיק. קינדער! מיר הייבן נעוואָרן די אויסגעפּרעסטע. דאָס
פּסולות פונם בעגעטלעכן מין פריהן אַלץ בעלעכער פון דער וועלט. פון אַלץ
דאַרוי־פאַפאַראַנט. פון אַלץ הילכערס אויבער וויסטלאַנד. אויבער אויגאַנד.
אויבער דער נאַנצער וועלט דאָס פון יענער שעה אַז אין אַלץ שטראַלן פון
בעגעטערונג און מיט־מיטלעכן געלייגנען די אַראָפּאַנטיג־רעדנס פון די ניי
דאַמאַלדיקייטס, פון אַמילאַ און דעם פאַטראַנט. פון די לייטערס און טייר־
לייטערס. שטרעקס־טרעגערס און אַרבעטערס.

אויבערפון דאָס מיר רעגאַלן אַז דער שוועלער האַרבסט שעה פונם טיר־
ניען נעמען נעקאָפּט אַז געגיבן בעגעטלעכע טראַפּאַטיק. פאַרשטענדיקייס און
הילף אַרויס די בייטעק און בעגעטיק. פריינ פעלקער. פון דער וועלט. די
פאַרשלאָסן פון דער וועלט אַראָפּעק דיינען גענעמען פּגעגעלעך פונם די נעוואַלטיקע
פאַרקערטיגנגן און דערלעכע דיינען רייך. די גרויסע פעגעפאַנג פון „ווייטער
לאַנגס דערוואַכן". פאַרבונדן מיט דער באַרבונג פון אַלץ בייטעלעכע און
פעגעלעכע קיין פונם הייליקפונט רעגלאַנג. אין דער אַלץ. נעוועגנער פריינ
וועלט. און דאָס האָבן די פיראָנען גענטיק. אויסגעגעבן צו פאַרטאַפּן און
אויבגעבייגן דיינע אייגענע פאַרבעגע. ווייסטנעס און פאַרטיפטער נאַנגס
דיינען פון יענער שעה אַז נעוואָרן דער בעגעס־אַראַנזיירטער דיגאַלטיגער
און נעשאַנגלטער כוח אויף אונער קיר־אַלאַנגס. און מיט יעדער פאַרגיג
פון אייגיקייט און נעגעלעכקייס. דאָס מיר ווייסן דאָס פאַרלירן אויף דער
פאַרשאַלטענער ווייטער קיר. דאָס די פריינ דעגעפאַרטער וועלט.
פריינ דעלבעגעגעגיקע בעלעכער פון אויפגעגן פאַרלירן אויר הערכות. אויר
האַנדלונגס־פריינדיקייס. אויך פאַרגעגן. אויר בוים. אויר קערן און פאַרבן.

פון אַלץ אין אונער מיל דעגאַרן פאַרבונדן מיט דעם גרויל פון אַ פריינ
פריינער בעגעגעלעכער וועלט. אויר אַלץ אין דער מיל פון אַ פריינ דעגאַ־
קראַטישער וועלט געגאַרן פאַרבונדן מיט אונער גרויל. אָבער דאָס איז נאָך
ניט דער פאַרגעגן דעגאַלט. אין יענער שעה. מיט בויגאַנג יאָ
בויגיק. דעגאַלט דאָס מיר אונער ווייטן גרויל. דאָס יוון־מיקאַל בלעדיג. דאָ
מיט אויסגעגן אויף אונערע אייגענע פליגעלע — אַלץ: יוגע. אַלץ. ריין
און פרעגע. בעגער. פריינ און קינדער. דעגלוגענע און בעגעראַגטע.
פרוטיגע. אַפּאַרטיקער און בעגלי מלאכות. רעליגיעזע און פריינדלעכער. נאָר

נאָר ניט און בעגעגיגע. אַלץ יענען בעגעגעלט בעגאַרן מיטן פון בעגעגן. נאָר
אַלץ דאָס בעגאַלטן די פאַרגעגעגעגיגע. די אויסגעלאַסן פונם אויגעגן לעבן.
קיין אין יענער שעה. בעגעגן בעגאַרן דאָס אַפּגעגעגעגן בעגעגן און דער
דאָרף פונם אַנגעל בעגעגיגן פאַרוי: הויט אויף בעגאַלטן דיגדי בעגאַלדיק. אין
דער ייד נראָר בעגעגן דאָ ייד און דרייגן. בעגיגן דיגע אייגענע די אַמיט
דאָס אַר דיך בעגעגעגן פאַרגעגאַרן און ייד עגעגלן אין „אייגאַפּיגעגיגע".

און קיין אין נעגן בעגיגן. אַז אין יענער שעה. דאָבן מיר. צום טראָפּן פון
דער בייטער אייגענע און טראַגעדיגע אויגאַנגע פאַרגעגאַגן די שיגע
פון לך לך. „פאַרגעגן בעגן דאָרן! מיר בייגן. מיר בייגן. אַזוי אין קיין בעגיגן פון
אויגאַנגע בייגן. אַבראָהם אין בעגאַרן. יעקב אין בעגאַרן. אַלץ בעגאַרן פון
לאַנד צו לאַנד. אַלץ בעגאַרן אויבער הענט און קאַראַוואַנען . . . ".

דאָס טראָן בעגעגן בעגעגיגן. בעגעגיגע שיין צו דער בעגעגעגן. דער נאָר
שיגעגן פון דער פאַרגעגאַלטיקונג פון בעגעגייר. בעגעגאַלדאַקונג. אַזוי.
דער אויבערוויג פון דער וועלט־אַלאַנגס נעגער צוויי. די שאַפונג פון בלוטרעגיקע
יידישע רעגעגדאַגן. אויסרילונג. אויבעגעגלאַנגען. אויסראַטונגס־לאַגעגן.
פרעגעגלינגע. אויסגיגע. נאַראַנגע. שטרוטאַפּע. בעגעגאַלדע. ראַזענגעגלע . . .

און דאָ דאָס דאָ בעגאַגע הערן בעגע דיגלען בעגל. דאָגלען די פריינ בעגל.
קער מיט בעגלאַגן און פראַנטייר בראָגע. דעגאַלדע אין יענער שעה פון אונ־
זער בייטערן נעגיגן. פאַרגאַגע די דיגערע פאַראַרבלעגע פון בלוטרעגער. און
בעגעגלעגער חגגות. דאָלען די פאַרגאַגע. אַז דיגלערס אויגאַגע־בעגאַגן
און קאַמף בעגן דער יידישער מעגעגיגע און דיגלאַנד (לאַנד אויגע. נאָר
פיגאַגן זיך אַנגעגיגן דער פעגיגלייכער פאַרגעגעגער פאַרגעגעגעגן־פאַגאַגע. דיגן בעגע
דיגאַגע פון דער פאַרגעגער פראַנגעגיגער אויגאַגעגיגער קולטור און
בעגעלעגאַגע.

אַבער. דאָן מיר לייגען די אַלטער די אויגן פון די אַלטע בעגאַגע. בעגיגן
דאָלען זיך פאַרגעגעגע. בעגיגן און פון די אַלטע בעגאַגע בעגיגן. בעגיגן
דאָן מיר לייגען פון די „ייִדישע" פאַרגעגן. דאָס דאָבן זיך פאַרגעגעלע און
פראַנ. און די פעגעגעל־רוגיגע בעלעגעגע דאָגן אַ ייִדיש־בעגעגאַגיגער בעגע־
דיגער און דעגאַגעגע־פאַרגאַגיגער. פאַרגעגעגן. מיט דאָס בעגע
אויבעגיגן פאַרדעגעגעלע פאַלגיגע און בעלעגיגע פיגער. מיט דאָס פאַר
דיגלן־פאַרגאַגן. דאָן מיר לייגען די פריגיגע יידיגע דאָגן דאָס די פאַרגאַלי
בעגאַגן פון די בעלייגע ייִדיגע קולות און בעגיגייגעלאַגן. עפּעגן מיר מיט
אונער פעגאַרק פעגעגעגן מיט. אַז דיגלערס בייגע. דאָס עגע דאָס דאָגע. און דאָס
פיגע. און אַז אויגן און פאַראַר דאָבן קיין בעגע בייגע בעלעגיגע. פון דאָס
און בעגיגיגן.

און בעגיגן מיר יענע אייגע. יענע עגע און יענע שעה אַבעגער און אייגן
פון אַ פאַרגאַגעגע עולם. לאַגיר דיגן און באַגייגן. דו מיר עגיגן און דו

מיר דאַרפן שטין. יאָ, אַנטער פעלק אין מיר. באַזונדערס נאָך דעם נרויסן
חורבן. דאָס פיהלען אַנדערס פאַראַריאַנטס אַטילע אין דינע הונען. לאָמיר לעד־
נען פון דער תכסה פון אונדזער נרויסן רבי מרן. אַז אין אַיסן פון שטריים
ד.ה. אין אַיסן פון נסיונות און אַנטפּרוּוויקלונג מוזן מיר שטאַנד אַנטשטעהן צום
שפּונער. צום פאַרזיכן. צום טיקן — ווי אין די אַזייגע אין דעמאָלט אין ד׳
(אַנדזער יידישקייט אַז) קאַמף אין העלדן־נעהאַנג. אין פון. מיר אַנדערס
פאַרבינדן אין דער העלט אין מיטן אַ דעמאָקראַטיע. מיר מיט אַזאַנאַיק יאָר אַר־
דיק. מוזן מיר קאַנפּענטרירן אַלע אַנדזערע פּאָליטיש־כחות — קאַנפּענטרירן
קאַנפּאָליזירן אין נישט אַנטפּאָליטיקן — אין מיר אַ באַאַלץ ווי פּאַנטאַנטעל
יעדן שטאַנ. מיר אין דער אַר זאָל נישט זיין.

אין יענע יחידים אין קליינע אַנטפּאַרטיזאַנע נרופּעלעך. דאָס שטעלט
ווי מחנן דער מחנה. לאָמיר מיר לייזן. זאָלן מיר ווי ביזן מיינע אַיגענעם הנר
פליין. מיר שטעלן ווי מחנן דער מחנה. זאָלן מיר בלייבן מחנן דער מחנה! מיט
דער ביזן העלן מיר אַנטקעגן אַטיבים אין דער נרויסער אַיגענטיקייט. עס הערט
זיין בעמער. הינ מיר העלן בעטיגן דעם הינ אַז אַנדזע בזרוק.

אין דאָס עס זאָל נישט פאַסיוון בזיס מיר זיילן אין אַנדזער פעלק. אַלץ נאָכ־
קיין. אַלץ העלטשאַלץ העלן מיר קיינטאָל נישט הערן אַנדערעס אין נאָס
ביר. אַזוי לאָנג מיר העלט הערן בלייבן העלט. דאָס דאָס אַטילע פאַרבינדן
אַזאַ אַסטשיליזאַטאָר יידישער רעכטער. מיר קאַריל וואַלטשקאָוויטש. דעמאָלט אין יאָ־
נער שעה מיט אַזאַנאַיק יאָר אַזויק.

„אין אַיבעיק פאַרבינדן. תמיד אין שטרעם פאַרבאַנדן
אין אַרץ ביר נעמען נאָך שווערער לעבנס־קאַל!
דאָס אַ יאָר דעם רוקן נאָך רוסישער נעבוין!
טיפעדיקיג הערנען אין אַנדזער טיל נעמען!
אין קרעגעריז טיפ אין נייל
נעמען אַזוי נאָנבנ. מיר ביז אַנדזע!
אין דאָר. אויר דעם. מיר זיינען דאָ!

„אין דאָר מיר דאָס אַנדזערע קעפּ דערהויבן
שטיל בלוטיג דאָרט געפאַלנעם הויליגן.
אין נאָר אַ שפּאַלט אין ליכט נעדרונגען אין פאַרשטיקטן קאַרקער.
נעבוינען דאָס אין אַנדזע בינט טאָר.
קיי נוטע הערנס אין נעבאָנען שריינ יעדיקער.
אין האַראַן נישט נעבראָכן אין דער שווערער שעה.
אויר דעם. עס טראָפן מיר זיינען דאָ!
— — — — — — — — —
נעדאַנקען אין יענע שעה. אין יענער שעה!

לאָנדאָן. סוף יאַנואַר. 1953.

גליצענשטיין — 1942־1943

הענריך גליצענשטיין אין איינער פון די נבעילטע טרויעריגע יידישע קינסט־
לער, שטיין זיין טיעג אַרבעט. אַנבעריוויסט דיין „פּעזיע" דאָס אים נעבאַנד
נאָר אַ לעבנדיג ביז יידיש.

גליצענשטיין איז נעבוירן נעוואָרן ליג בעזער. 1870. אין טרעק. אינע
פון די קליינע שטעטלעך אַרום לאָדזש. שטיין אַלס יונג קינד דאָס אַן נעבוירן
אויף דיך די אַיפּטרקאַטקייט. און אַ דיינער לאַדזשער אַנדזעטריגלער
דאָס אים נעבראַכט קיין מיזן סטודיין. דאָרטן דאָס אַר נעזוכן דעם דיינען
פריין נעבעבן בזיי כאַל. און דאָס דיך כאַרנעם אין דער אַטמאָזפעראַר דיינער
שטאָט. דאָרטן אין אַנדזאַיגן דאָס אַר נעזוכן נרויס אַנדרקנטנ; אַ בר פון
דיינע נאַסטנען נעבוינען דיך נאָך אַר דיינ אין די פריינדאַלאַך אַנדזאַיגנעס
מיטאַמאָס אין קונסט־פּאָליטיקע. און יאָר 1936 דאָס אַר נעזאָס דעם כבוד
אַז דאָס אַז אַנדזעטלונג בלייבן פון דינע אַיגענע אַרבעטן אַרום דער אַנדזער־
נאַנדאַלער אַנדזעטלונג און הענגאַריע; און דערנאָך דאָס בען אים באַטיילן
בליב דאָס־דיסקריטיראַנגען דאָס אַר פאַרלאָזט אַנדזאַיגן און דיך באַזעגנ
און אַנטליקן.

דינע הערק נעטיגן דיך אין בילן אַסטרעקאַנער מוזעאָס. אַנדזעדיי־
טענס. בעטלעבע נעבייזעס און אין בעטלעבע און פריינדאַנע קאַלעקטיוס.
אין 1942. דעם יאָר פון דין טיעג. דאָס אַר נעזאָס אַז אַנדזעטלונג און דעם
דעטרעפּאָליטאַן מוזעאָס. בין יאָרק. אַנדזעק הערק דינע נעטיגן דיך אין
לאָנדאָן. דינסטעלער און פריינדאַנע קאַלעקטיוס. דיר. לוזיין מאַנד. דער
נאַנטער פון קינסטן לאָרד בעלעטאַנע. אין נעזען אַנדזער פון דינע אַנדזע
פאַנטאַזיע. דאָס בריינדאַנע מוזעאָס דאָס אַ דאָס אַלזאָ אַיבנטנען דינע. הערק
מיר. קאַמפּבעל דאָנאַלדאָן. פריידיקער פאַרזיכער פון דאָס דעפאַרטמענט
פון דעקאָראַטיוו קונסט אין ציבנטנען. דאָס נאַנדזען אַלץ „דינסטעלער־
בעזעס גליצענשטיין אַנדזעטלונג און לאָנדאָן און דער קבוילנער אַנדזע
דעקינג דאָס די „טיטאַנ" נעפאַרבן אַ „נען מיר מוזה זיין. אַז די בעזעס אַנ־
טונען אין דער סקולפּטור דענען קאַמפּאָזיטן אַנדזער אַנדזעטלונג נעזען
— עפּעס גליצענשטיין אין בריעל.

אין יאָר 1943 דאָס אַריין נעקומען אַ נאָר טיעג גליצענשטיין אַנדזעטלונג
לונג אַנדזע פעטרעאַלע דאָס דאָס אַרויסגעזען אַ אַנטקעגנזאַנאַלע נאָר־
אַנטקעגנזעטונג. פון. אַנדרע נאַמאָס. דער פאַרזאָלגער פון פעטרעאַלע.
באַשטיבנען אַלס אין זין אַיינגעזאַרזאַלעס נעם קאַמאָלאָ. „אַלס אַ בעזעטלער
פון די דיינע נרויסע פריינדע פון אַנדזע נעבוין. הערלעך נעזען אַז דער בעזעטנ
דער אַ בעזעטלער אויך פון אַנדזע נבעיין נבעיין אין דעבעזעס. דער עקזע־
אַלע דאָס בעי דער נעלעבנדיגע אַנדזעטלונג אַנדזעטלונג אַזוי פון גליצענשטיין מקולב
פון: „מוסטערלעבעס" און „די רעפּובליק". אַ בוך. דעקאָראַטיוו פון אַ
טייל פון דינע פעפּעראַלע סקולפּטורן אין דערלעבנען אין דאָס דאָס אַר אַז אַז

ריק. כיום אי אפשר לדמיין מן פרקנטפר דומה כאמה, ווידקנטאר מהם פרייזר מיוחסים בפר פארקרנטי קונסט. הקולנוע האם אים באמריקנים אלף -מר אר- מקנטים מרוסן סקולפטורי.

גליצנשטיינים זכות לקבם אין מדינת ישראל. הד מהן האם אמילו א נאם אין תל אביב א נאמנן נעמנן נאר אים. חנן מר. יחודת נאמנם אינני שיסעי מן דער תל־אביבער בייטנו „יחידות אחרונות" האם אויף דיך נגנו מנן די אינדיאנים אין נאנו אר מרוסן א גליצנשטיין־מוזאום אין מדינת ישראל. האם די רעגירונג באלד דיך השרים אפנרוסן. מעגנטליך נאר דעם בונקר א מרכבטיקע נעבייודע אין בצת. אין אפריל נאנו האם דער שאמנרדאם מן צנת פרינציפל אינטרינגנטנמן די הנמנה אינבער דער דאזיקער נעבייודע. אין דעבאלים אן דיגנן א מך מן גליצנשטיינים הערק. די מקולפטורן אין בראנז. מטרין. הקלן אה מקרראקטנא בילדער. הפנטר־קאלידן אן נאר שייזנע אינטונגנן. האם האמן דיך נבמונגן אין רשות מן דינע קנטער אין די ישרק ישרק אנגנקמנן קין בצת מן אמריק. נאר מן גליצנשטיינים הערק הנדן אבנם אהינגנלנגנן קין בצת מן אמריק. רדים אה לאנדאן.

די נמנקלנאנגנן מן מוזאמנם אין מדינת ישראל האם אינגנלאנגן האם גליצנשטיין־מוזאמנם אהרנן די אינטרטנגנגנ. אונטער אדר הנמנת. די לאנדאנער מרינם מן די קונסט מוזאמנם אין מדינת ישראל נאמרנגנן דיך אבנם בים אהינגנן גליצנשטיין־הערק. האם נגמינגן דיך רא. נאר דעם מוזאמנם. די מרינאנע דערנגנגנ מהם מוזאמנם אין בצת אין נאמרנגנגנן דעם ג'נטנם דנגנבנגר. נמנו. אן דער בנגנטר יאריגים נאר גליצנשטיינים מרים. די אמריקאנע דנגנבנגר נמנו אויף א בריגנן מאמנגנאב אין נקולפטנ אויף בצת הרינאר.

אנשטאט בלומען — אויפן פריזן קבר פון צבי ארנשטיין ז"ל

א שטארקן מרינער האט אריינגעקומען די ידיעה פון שלומיאלנען מרים פון צבי ארנשטיין. אינגער פון די אנגעגעבנע פון דער נאלינגער ידיעה ווייזט אין נעשאריבנער (מרחי'נאליגן) אין קר. מרים אז ערך א מנינטל יאר־הנדרטנדס מרינם נעקומען קין לאנדאן אין בטריב נעמען די אלע יאר לטבת דעם ידיעה חינגן אין די דינע הלמר־תורים.

אן ערשטאנדיקער דעבריאטער מנדאנאן, א האריקער זכרונות שילדערער פון „מאן פון מין שטנטל נעשריבנדי", אן אבנרנגנגנגר חבר אין פעליעטון באדענגנ אין דער אלטער הים אין דא אין קנלאנד אין א דיער אבנרנגנגנגר דאנלער פון רשרן דאסטנגנן פארן „יחוד", א קר. נער אין דאנלער פון ידיעה נינגנים אה אן אריסטיקער חבר — ידיעה די מעלות פון נסטר.

נים האלנגרנק דך מאר קין שריבער גולג מין נרינסער בנזחת. האם קר פון בים אר בים אר בים אריסנגרנגן בפלנגם אויפן נגנים פון מכרנגת אין דא. פארשפרנגן שריבנ. ידיעה פאנרים האבן דיך אין פארלוירן פון יאר באדיגן אין

הספריה

פרנקפורטער „פארוורטס", אין לעמבערגער „פאלקסבלאט", אין דער לאנדאנער „די צייט", אין „לעבן אין לעבן", „בייטן יידישן טרינבונער" אין אין דער דער בראזיליאנער טרעמבע אין ישראל. אין אין פאריזער „אונזער וואר".

עס איז בי טריאיטיק דער טים אין בי טרים דער בצר אז בנן דאל קר. נגן דיך לעבנער פאמנטלן פאר בינגנגן א ביגנגן פריגנם בי קבורת. יאל דין נאמנן פארבליבן בים א שנה אויף אלעמנגנ ליגן.

י. ת. קלינגער.

צבי ארנשטיין. נגמינגנם פון בארים פאכנמנגנגנגן נרים דער פריטלנבער דקליבנגים זון די „יידישע שטימע".

אלגעמיינע פאַרזאַמלונג פון „פריינט פון יידיש לשון"

וועגן אַזוי ווי דער ווייַטער אויבן בעטראַכט, האָט פאַרגעקומען די יערלעכע אַלגעמיינע פאַרזאַמלונג פון „פריינט פון יידיש לשון" אין סיראַל הויז, פאַרבענדער ווינט, 22 עלי סטריט, א.ו.

דער פאַרזיצער, א. ל. שטיינבאַל, האָט אויפגעשריבן די פאַרזאַמלונג וועגן באַשטאַנען פון בישליכער פון „פריינט פון יידיש לשון" און אַנאַנסירט פון תודה רבתי אַרבעט פון פאַרשבענקטן נאָר 1952. די אויך פון די „עבת נאָר" פיטשאַנע" און בעטראַכט באַשאַ פעלטעגנס. ווען דער יעדנדאַל „לשון און לעבן", ווען די רעפעראַטן האָבן קיינען נאָר יעדן פון דוחק זונדים און ווען בן אַרד.

שטיינבאַל האָט אויך פאַרגעלט ווען די ווייַטיק קאַנגרעסן און אַלגעמיין האָל. און אַפּגעגעבן אַ באַריכט פון די הצלחה פון דער בעדאַרפן אַז ווייַנים בעדאַרפן. די אויך „פריינט פון יידיש לשון" אין קיינען אַז אויסגעדיר. אַז אויב ביי דאָס בעקעגן אַוועקגעדרעהט אַזוי פיל קולטור אַרבעט אַנטער אַלגעמיין שייכות ביזאַנ" אינעלע אַנטשטאַנען און מיר ווייסן אַרויס בים אַזאַ קליינער דאַטאַרעס. אין נע" ווייס פאַרזאַ אַ פעגלעכקייט נאָר ווייַטערדיקע קולטור אַרבעט.

דער רעפעראַטאָר פון „לשון און לעבן" פאַרגעסן אויך נים צו דערוואַנען דאָס אַרבעט פון קאַמיטעט פיטשליך. אַבראַהם מאַסקוביץ, ע"ה, וועלכער ווי דאָס דאָס ווייַטיקע יאָר פאַרלאָרן.

דאָס ווערט באַטאָנט דאָס דאָל בעדאַרף. די קאַמיטעטן, די נים אַז אַ מי" נאַנדערן באַריכט פון פאַרזאַמלונגען יאָר. נאָר דאָס באַריכט קומט נאָר אַ ווייַ" טעטיק און וועלכן מיטאַנן די דאַנקבאַרקייטן דאָל דאַנקאָר. פון אַנדערסן. לעצט, עלעגאַנטיי. אייזענבערג און אַ פאַלטאַן בעשאַ. נאָר די דיסקוסיע דאָס ווי יעדר קאַמיטעט אויפגעלייגט. ב. מיכאל אַז אויסגעלייגט נעוואָרן אַלס אייגע" ווייליקער פאַרזיצער. ב. מיכאל אַרויפגעגעבן די פאַרזאַמלונג נים די באַדע" קונג אַז מיר זענען ווי צוזאַמען געקומען ווייַנע נים אַז קאַמיטעט פאַסט אַ ווייַ" ווי נאָר אַז מענטשן דאָס וואָרט קען דאָ אין אַן אַז ביזאָל ווייַטער אַנ" דיסקוסיע אַזוי נים לאָזן אַרויסגעגעבן. נאָר דאָס זיי דער מעקרעטאַר נים אַז אין באַריכט אין קומענדיקן אויף פראַגן נים מען אַרבעט אַז די אַלגעמיינע דאָס אין זעלבן מיטגעגעבן אַ קונדן קאַמיטעט פון: מאַנ קונדי, פרעד" ווידאָס י. בעסאַר, ווייס פרעדיקאַס; א. ל. שטיינבאַל, פאַרזיצער אַז קאַמיטעט; ראָזל מיכאַלי, נעמיליך קאַמיטעט; ב. ווינבאַ, פון מעקרעטאַר.

אַלגעמיינער קאַמיטעט: ב. ווייסבראָד, מר. ווייסבראָד, ב. שולמאַן, א. פעטער דאָס, ב. מיכאַל און פרעד פאַלטאַן.

נאָר דאָס אויסגעלייגט דאָס נייטיק קאַמיטעט דאָס ווי די פאַרזאַמלונג גע" קונדיקט נים בעסער ווייַנען פון ב. מיכאַל און א. ל. שטיינבאַל צום נייטיק לאָזן" מען אַזוי ווי דער ווייַטערדיקע קולטור אַרבעט אַזוי דאָס דאָס קומענדיקן יאָר נאָר.

די יידיש סטודענט און לאַנדאָן נייטיק אַז אַן אויסשטעלונג פון כתב" ידין און וועלטלעך יידישע סטריפ.

* * *

„די יידישע סטודענט" נייטיק אַז אַ פעסטיוואַל אויסגעבן אַזוי דער קאַר" ראַנאַנגע פון דער עגליטער קולטור.

* * *

בעזה קונבו. וועלכער דאָס דאַרכגע" נאָמען אויסגעגעבן אַז אַרויפגעגעבן אַז אַרים קוין פון נעמאַר און טילם דיר זיל בעסטער.

* * *

אין דאָרן פון בו"א. מאַנאַטעריאַל אַן פרוי אין פאַרגעקומען אַ נעקער, נעזעס אַזוי אַזוי פאַר די אַנטראָרן דאָס קאַלעגיאַלן און דער גליקאַן.

* * *

„שטאַט ישראל" — בוך 4 פון בו"א. מאַנאַטעריאַל. אין קוין דערשינען פון נעדרוקט און נים אויסגעגעבן. דער פרייס אין 10 שילינג.

* * *

די פרוען בעקעגן בים אַרבעטער ווינ דאָס בעזאָנדער אַ פרוען דערשאַלן בים ווייַנ. „בריינגשטאַנד" אין העלגאָן עס דאָבן אַנטייל נעמען י. ל. פין, יחזקאל פרענקעל, מיכאל זילבער, בעדע, בו"א, מאַנאַטעריאַל, בים מאַסטאַרשטעס. ב. דרין פאַרזיצער.

* * *

די נויפן פון די „בריינג אַרבעטער שטיפטונג" טייל אַז אַ באַזאָנדער לעבן דאָס מאַרגן נעבריידיגט פון רוזאַלי דאָלבער.

* * *

אַבראַהם קוצנעטער, דער באַזאָנ" פאַר ישראל פאַסט און דערפאַלגאַר פון די „אַלדענע קייט" קומט אַז נאָסט אין לאָנדאָן.

* * *

דר. יעקב בייטלין האָט אויף אַזוי יאָר לעבן דיסקוסיע דאָס „בים" פאַנגערס און אַלגעמיין דאָל נעהאַלטן אַ רעפע" דאָס: „דיסקוסיע אַן בייזאַלטיס".

* * *

יוסף שפּרינגאַק, דער אַפּרייזער פון „בונדאַ", קומט קומענדיקן חודש קין לאָנדאָן.

* * *

אין בו אַרי, קומט פאַר אַ אויס" שטעלונג פון די ביילדער דאָס נייגן אַז דאָס חודש. די מחנות פאַר די קומען נאַלקיינע אין ישראל.

* * *

אַ ביילד פון בעזאָנדער מאַלער דער באַטאַנגע אין אַרבעטקאַנען נעזאָן אין דער עלטליכער מאַלעריי.

* * *

דער באַזאָנדער מאַלער יוסף הער" באַזאָ דאָס דיר אַרבעטקעס פון אַ באַ" זיך אין ישראל אין דיסנבראָדאַ אַרב" מעקרעטאַנט אַקוואַרעלן אין פיר" מיגנאַן.

* * *

— אין הייסטאַל קונסט־גאַלעריי קומט פאַר אַ אויסשטעלונג פון באַריטאָן קנעלינען קלאַסיקער מאַלער מעריאַנער.

* * *

די באַזאָנדע שיראַלער דערפאָלגער דאָס לאָנדאָנער אַרבעטער אין ביטל מיכאַלאָוויטש נאַטאַליזון אַרבעט אין נעדעל פאַליי בים נייטיק דערפאָלג.

* * *

אַנדער ליבער עלטע קאַמען, דער באַטאַנטער לאָנדאָנער אַקטיאָר, דאָס דאָס אַרבעט אין קאַנאַדע. אין נעזיכן אויף אַ באַזוך אין לאָנדאָן.

* * *

דאָס אַקטיאָר־פאַריי בעם נאָלד" בעדע אין אַלען דיזאַנטער דאָבן נע" דאָס אַ נדיכן דערפאָלג פון יידיש" פאַלקסליד אין נאָלקלאָר. עס דאָבן דיך אויך באַטייליגט דער פיזלער יאָנעף דאָנבער אין דר. באַזאָלסקי בים קלאַוויר.

* * *

ל. ק. קרעדיטאָר, נעמיליגע רע" דאַקטאָר פון „די יידישע שטימע", פאָרט בעקרוב אַז אויף אַ באַזוך אין מדינת ישראל.

אברהם טוצקעווער א נאמען אין לאנדאן

ביים שליחן אונזער דאנערשטיגן בלט, זאָ דער באַרימטער פּאָעט, אברהם טוצקעווער, דער רעדאַקטאָר פון „דער שלומבאָטן קינד", אין געקומען קיין לאָנדאָן. אַלץ נאָמען פון דער לאָנדאָנער פּעלי צייט.

אברהם טוצקעווער איז אַליין אין דער נאָך־חורבן־צייט פון דער ווייסטער פּאָמען. ביז זיין פאַטעדיקלעך פּאָמען „נחמה־מעמאָר", אין אַזעלכע פּאָמען ווינט דער אַרבעטער פון אונזערן יאָרהונדערט אויף אַלע מעגלעכע אַרט אין אַלע מעגלעכע מין דער ליד דאַמאָלדיקער פּלעקאָרע פון אונזערן יאָרהונדערט בין אין אונזער יאָרהונדערט.

פון ווינען ווייטער, זאָ אברהם טוצקעווערס אַרטיקעל, שלום נאָמען פון דער דער עבריישער פּעלי צייט, אין אויך אַ באַזונדער פון אַ פּרינצער אויסלעבונג פון אַ יידישער קולטור געשעפטן אויף דער יידישער נאָמען דאָס אין בראַנטוויק נישטיק אין דאָס אַלץ בלויז זיי אַ חוב נאָך אַזאַ אַנטיזיאַסטישן פּאַרטיי זיי די פּעלי צייט אַלץ.

ביז דאָס זאָ הערן פון טוצקעווערס נייעם נאָך די סטאַרבאַנגס „שליחים" זיינען, נאָך אַ דאָרפן דיסטאַנציאָנירן נרום פון ישראל. עס איז נישטיק אַז אויב לעבנס אויף דער יידישער נאָמען דאָס אין דאָס נאָך קומען. נייעם נאָך פון אַמאָל עטעס אין פּאַרטיאָנען. עס איז נישטיק אַז הערן דאָס נישטיק. מיסטיקע דאָרפן דאָס בעסער דיך דאָרפן — ווייל דאָס אויף דעם „בעיין תבא תורתי מיום ניעם ישראל".

אויף דער יידישער הערטאַלעכן אין פרייבער־פּאַראַדן דעם בעסטן אויסיר זיינען מיטגעם פון לעבן אין קאַמף פון אַ יידישן קולטור פון. ווי עס פאַמעם נאָך אַזאַ חבורה נאָמען פון ישראל אין דער יידישער לעגענדאַר, פון דער פּאַראַדן אין דער אַרבעטער־אַלמאַנאַך אין דער הערצ־שלעם. אַז אַזעלכע דיי באַגעגענאַביגעם דאָס אַר אויך אַזעלכע נישט בעל?

ביי. אין נאָמען פון „פריינט פון יידיש" לעזער אין פון אונזער הערטאַל „לעזן אין לעבן". דאָס דעם חבורה קאָלעגע אַ דאַרפן בראַכט לעזלעם אין ביי פריינט דיך דעם נאָמען אויסגעגעבן אין אונזער סיפ. ביי די „יידיש לעזעראַ" אַנ שבת נאָמען.

מיטטיילונגען אויבר די קומענדיקע שבת־נאָכמיטאָגס

אין בערנאַרד בראַנד סקולפּטאָר, 22 בעטער סטריט אַ.ל. — ג. אַרינגער.

שבת, דעם ז'ון פעברואַר — י. אַ. ליסקי: נעשעפלע אין יידיש־נעקעלעכער לעבן לעבן אין לאָנדאָן.

שבת, דעם 22'טן — אליהו פאַלוטאַן: קאַנצערט פון אַ נייעם יידישן לעבנס שטיינער.

שבת, דעם 29'טן — ב. מ. טיראַ: לעבן אין שרעק ביים יידישן פאָלק.

שבת, דעם מ'טן — די טראַגיקאָמעדיע אויס שייקעספּיר. לאָנדאָנער חבורה: א. מ. קיינער. קיינער בראַנד. בראַ. קאָנצערטיסטן אין שמואל הנביא.

ביכער אנגעקומען אין רעדאַקציע

יחיד לעבנטיג (דערציילונגען) פון יחזקל אַלטמאַנ
דער פריינדזאַם (לידער אין פּאָעמעס) פון אברהם טוצקעווער.
דער ווילנער נאָמען (דראַמאַ) פון פּרוי הערשעס
די יחסים (דראַמאַס) פון א. טאַקאָנס.
א דאָנע פאַרפייטיגונג (פּאָעמעס) פון מ. מאַנדעלבוים
עפּעדיקע הענען יידישן פאָלקס שאַפן. פון ל. לין.
דאָס בוך פון די עלטערן (דערציילונגען) פון יחזקל אַלטמאַנ
ביטן פון אים לעבן (ליינע דעפּאָרטאַציעס) פון דאָ. מ. מיטבערג.
לעבנדיקע (לידער אין פּאָעמעס) פון מנחם שטיינבערג.
ווי אין הערצער (לידער) פון יצחק אַנטאָלאָרסקי.
טעמע ישראל (פּאָעמעס) פון ב. ר. מאַנדעלבוים
פרעמדע שטים נאָכן שטרעם (עסיי) פון י. דאַמאַרל.
יענער דור, ליטעראַרישע פּאָרטרעטס
נאָמאַלבוים (פּאָעמעס) פון מאַטאַ ווייסן
דריי פריינט פּאָעמס פון באַרנעטס יאָסף (לידער) פון יחזקל בן־אַבראַהם
הערטיפּאַנאַס פון אברהם טוצקעווער (עסיי) פון יחזקל בן־אַבראַהם
די לעבנטיג אויף (יונגל אויסגאַבן) פון ליבער דאָ.
מגילת אחה — דער דריטער חודש — ווב דאָ. האַרשמאַן
יידיש — נייעס הענדראַקס. פון יעקב שמואל פרבאַ.
אחיות מעיר (דיכטונג אין הענדראַקס) פון י. נייגאַן

סריינגס פון יידיש לשון

דינסטיק, דעם 17'טן פעברואַר, 30.7

אין אַדלער האַל, אויבער סטריט אַ.ל.

א נרייטער קאָנצערט

די באַקאַנטע דינגערין קיי נודעל, אין יידישע אין הענדראַקס ליידער
עריגנס ב. הייל. שאַנגס פון קול־ישראל דער מאַנדאָלינס פ. מיזדל.
אַרגנס ב שטיינ.

מיטגעניל אויסדרוק

ביי דיסן אים אונזער מיטן מעלייד אַז מיר מיטגעדאַרפן אים מיטן
לעבנס שטים פון אויל מיטגעדן בעזונדער צבי אַרגנסטיין
לעזן אין לעבנ אין „פריינט פון יידיש דאָ".

לשון און לעבן

תודש-ژورנאל פאר ליטעראטור, פעאטער, קינסט און קולטור

נומער 3 (הקמה 18) סטרעטפורד, ראמאנד מערץ 1953 לאנדאן

רעדאקטירט פון א. נ. שטענצל

אינהאלט:

פרום „בנות אמרי" ..... י. י. 1
נעמען אמאל א יומעלע פרום (פאלקסלעד) ..... קיטי בראל 4
פרישלעך לעבן פרום ..... שמואל יודיס 7
דער אלטער שוהמאכער (א פרישלעך) ..... י. יאנאסון 9
פרום נעם מן אנפאנגס (א פרישלעך) ..... אליהו פאלוטשק 9
פון פרום ליד, צו דער יום כיפור ..... א. נ. שטענצל 11
אויגן מיטל (א לאנדאנער הומאריסטיק) ..... דאבע לעפסקי 14
דערנאך קריגן (ליד) ..... ש. בלאנדזעטן 16
פרום ברוך (פאלקלאר) ..... יחיאל בן פירלמאן 20
שבת (פיעלעטאן) ..... רבקה ליבאוויטש-בארבאנק 22
דער קאנגרעס פון פרום פון יידיש לשון (פאליטיק) ..... ב. ריבקין 33
פרישלעך אויפן לי קאנדרעס שבת שבתאנדיגס 40

פריז 1 שילינג און 6 פענס

אבאנאמענט־פריז —/10 פאר א יאר

אין אויסלאנד —/5 דאלאר א יאר

סוף חודש זונטאג

בן אורי, 14 פארסטער סטריט, ה.ל.

זונטיק, דעם זיבן מערץ

א גרויסע פורים פייערונג

ביי א גלעזל טי — ליטעראריש און מוזיקאלישער

(נאר אין הבטחה)

זונטיק, ניינטן פעברואר, 1953, אום 4 אויגן נאכמיטאג

דיען סטריט שוהל

33 דיען סטריט ה.ל.

„פריינט פון יידיש לשון" — הויפט עגד בראנטש

ביי א גלעזל טי — ליטעראריש און מוזיקאלישער

(נאר אין הבטחה)

זונטיק, דעם אכטן מערץ, 7 אויגן

אין 33 דיען סטריט ה.ל.

א גראנדיעזער יידישער קאנצערט

מיט באלדבערג און עלען ווינגראד

ווי באשטימט פון נאך אנדערע באדייטנדע קינסטלער

פריז 2/6 של.

LEYTON KNITWEAR CO. LTD.

MANUFACTURERS OF KNITTED GOODS & SPORTSWEAR

IMPORT · EXPORT

338 Lea Bridge Road · Leyton, London, E.10

Published and Edited by A. N. Stencel, 17 Dolamore Bldg., Collingwood Street, London, E.1, and printed in England by The Naval Press, 129-131 Cavell Street, London, E.1

סוף חודש זונטאג

בן אורי, 14 פארסטער סטריט, ה.ל.

זונטיק, דעם זיבן מערץ

א גרויסע פורים פייערונג

ביי א גלעזל טי לאסטעס הערן רעפעראטן און לייענען

פ. ביקסטאן, אליהו פאלוטשק, נעם ריבקין, מישה בראנדן און רחל פרידמאן

רעדאקטור: א. נ. שטענצל